

De operatiën in Oost-Pruiſen van 1 Augustus tot 15 September 1914.

Een krijgsgeschiedkundige strategische studie,

DOOR

J. J. C. P. WILSON,

Kapitein van den Generalen Staf, Leeraar bij de Hoogere Krijgsschool.

I. Inleiding. ¹⁾

In de jaren, welke verliepen sedert den grooten oorlog, zijn in de litteratuur verschillende episoden uit dien strijd beschreven. Ook in Nederland hebben de toen plaats gevonden operatiën belangstelling gewekt en verschenen o.a. belangrijke studiën over den Duitschen opmarsch in het Westen, de operatiën in België en in Noord-Frankrijk in 1914, de worsteling om den Yser en over den oorlog met Roemenië.

Het Russische front mocht zich in een mindere belangstelling verheugen, wat eensdeels begrijpelijk is, omdat het strategisch gebeuren aldaar zich verder van onze grenzen afspeelde en omdat het een nevenoperatietooneel betrof. Daar staat tegenover, dat zich op dat front operatiën hebben afgespeeld, die — strategisch beschouwd — voortreffelijk werden opgezet en uitgevoerd en die — voor wat betreft durf, economisch gebruik van krachten, snelheid van uitvoering en terreingebruik — vergeleken kunnen worden met het schoonste, dat het genie van NAPOLEON heeft weten tot stand te brengen.

Al mogen die operatiën zijn uitgevoerd met legers, waarvan de wapening niet te vergelijken is met die van tegenwoordig, al mogen de tactische denkbeelden sedert dien een groote evolutie hebben doorgemaakt, toch blijven bedoelde operatiën een grondige bestudeering waard, omdat zij een inzicht geven in de beteekenis van karaktervastheid van den veldheer, omdat zij duidelijk aantonen, welke waarde

¹⁾ *Gebezigãe afkortingen.*

O.H.L.	=	Oberste Heeresleitung.
I A.K.	=	1e (actieve) Duitsche Legerkorps.
I Res.K.	=	1e (reserve) „ „
20 I.D.	=	20e (actieve) „ Divisie.
3 Res.D.	=	3e (reserve) „ „
6 L.W.Brig.	=	6e Landweerbrigade.
Det.	=	Detachment.
1 C.D.	=	1e Duitsche Cavaleriedivisie.
1 C.Brig.	=	1e Duitsche Cavaleriebrigade.
I R.K.	=	1e Russische Korps.
1 R.C.D.	=	1e Russische Cavaleriedivisie.
I R.C.K.	=	1e Russische Cavaleriekorps.
5 R.Sch.Brig.	=	5e Russische Scherpschuttersbrigade.
III Sib.K.	=	3e Siberische Korps.
1 R.G.C.D.	=	1e Russische Garde Cavaleriedivisie.

aan eenheid van opvatting in een leger moet worden toegekend en omdat zij leeren, dat doorzettingsvermogen bij legerleiding en troepen in staat stelt schijnbaar hachelijke omstandigheden te doen verkeerren in schitterende overwinningen.

Het feit, dat deze operatiën werden geleid door den Generaal- Veldmaarschalk VON HINDENBURG, den man, die in Nov. 1918 met onverzettelijke energie het Duitsche leger in geordenden toestand naar Duitschland leidde en die thans in Duitschland de waardigheid van Staatshoofd bekleedt, geeft aan die bestudeering zeer zeker een bijzondere bekooring.

II. Plannen aan Duitsche zijde; strijdkrachten; terreinbeschrijving.

Het operatieplan VON SCHLIEFFEN beoogde het verkrijgen van een snelle beslissing tegen Frankrijk, waartoe alle krachten op het Westfront zouden worden samengetrokken. Voor de verdediging van het Oosten ¹⁾ waren weinig troepen beschikbaar. Men rekende op een langzame Russische mobilisatie en concentratie.

Vóór den Russ.-Jap. oorlog had VON SCHLIEFFEN voor Oost-Pruisen bestemd 6½ korps, 2 cavaleriedivisiën en eenige L.W. brigades, na dien oorlog alleen landweer- en landstormafdeelingen.

Zijn opvolger, de Generaloberst VON MOLTKE, trok in 1914 voor de verdediging van het gewest uit 4½ korps, 1 cavaleriedivisie en enkele L.W. brigades. Deze troepenmassa was dus beduidend zwakker dan de eerste, in de vorige zinsnede vermelde.

Dit is moeilijk te verklaren, aangezien men op een snelleren Russischen opmarsch moest rekenen, daar het Russische strategische spoorwegnet nabij de Duitsche Oostgrens met Fransch kapitaal beduidend was verbeterd, terwijl bovendien de Russische weermacht was versterkt. ²⁾

De Opperbevelhebber der voor het Oosten bestemde troepen, die te zamen het VIIIe Leger vormden, kreeg als opdracht:

- a. de operatiën op het Oostelijk front naar eigen inzicht te leiden;
- b. de beveiliging van de Oostelijke provincies tegen een Russischen inval, tot troepen uit het Westen beschikbaar zouden komen;
- c. ondersteuning van het aanvallende optreden van het O.H. leger, hetzij met deelen van het leger, hetzij — indien de Russen Oost-Pruisen niet binnenvielen — door aanvallend oprukken in Rusland, zoo mogelijk in Z.O. richting, ongeveer Oost langs Warschau;
- d. bij het optreden van sterk overmachtige Russische krachten zich niet laten slaan, doch „im äussersten Notfall“ Oost-Pruisen ontruimen en achter den Weichsel standhouden.

¹⁾ Dus van Oost-Pruisen, West-Pruisen en Silezië.

²⁾ Merkwaardig is, dat VON MOLTKE eind Augustus het Leger in Oost-Pruisen versterkte met 2 korpsen en een cavaleriedivisie, dat is juist het verschil in het Schlieffensche plan en in het zijne. Erkende hij daarmede het juistere inzicht van zijn voorganger?

Deze opdracht is logisch en geeft geen aanleiding tot besprekingen. Als uitvloeisel van het gestelde onder c. werd een Landweerkorps (VON WOYRSCH) op den Noordelijken vleugel der O.H. strijdkrachten ingedeeld, waar dit korps zich met roem heeft overladen ¹⁾ (Weichselovergang bij Iwangorod in Juli 1915).

Een Russischen aanval uit Polen in de richting Berlijn achtte men aan Duitsche zijde niet waarschijnlijk. Ook de Russen verwierpen een dergelijk optreden, dat èn uit Oost-Pruisen èn uit Galicië in de flank zou kunnen worden genomen. De Duitschers concentreerden de troepen, bestemd voor het Oostfront, dan ook hoofdzakelijk in Oost-Pruisen, dat strategisch zeer ongunstig in het N.O., O. en Z. door Russisch gebied is ingesloten en dat dus blootstond aan een concentrischen aanval. De grenslijn van Thorn tot Memel is 600 KM. lang, dit is meer dan de afstand Bazel—Calais.

Men verwachtte aan Duitsche zijde, dat de Russen zouden concentreeren met 1 leger, sterk ongeveer 5 korpsen en sterke cavalerie, achter de Njemen (Njemen- of Wilnaleger) en met 1 leger van ongeveer dezelfde sterkte achter de Narew (Narewleger).

De werkelijke R. concentratie verschilde van deze voorstelling niet beduidend. Zij is aangegeven op schets 1.

De Duitschers konden dus vrijwel zeker zijn van het optreden van overmachtige Russische krachten tegen Oost-Pruisen. Zulks lag voor de hand, omdat de bezetting van die provincie den Russen een vuistpand schonk, maar voorts omdat die bezetting een vereischte was voor een daarna volgenden beslissenden aanval door Polen in de richting Berlijn. Voorts was het bezit van Oost-Pruisen om redenen van moreelen en economischen aard van beteekenis.

Het Duitsche VIIIe Leger zou dus moeten optreden als strategische verdediger. Hoe dat optreden zou zijn, hing af van 's vijands handelingen, die men moest afwachten. Het nadeel, dat de strategisch zwakkere het initiatief aanvankelijk aan den tegenstander moet laten, sprak hier ten volle.

Men moest dus een afwachtingsopstelling innemen, om daaruit snel te concentreeren, naar gelang van het optreden der Russen.

Hoe kon dit optreden worden verwacht te zullen zijn?

Het is daartoe noodig het gebied van Oost-Pruisen nader te bezien. Een blik op de kaart doet onmiddellijk het oog vallen op het merengebied in het Z.O. van deze landstreek, een gebied, dat zich uitstrekt tusschen Angerburg en Johannsburg en dat in Oostelijke richting over

¹⁾ Zonderling is, dat dit korps zelfstandig moest opereeren, doch onder de bevelen van C.-VIIIe Leger bleef, die „seinen ganzen Einflusz dahin geltend machen (sollte), dasz das Vorgehen des Landwehrkorps nicht ins Stocken komme“.

Lyck aansluit aan het meren- en bosschenterrein van Augustow en Suwalki (op Russisch gebied). (Zie schets 2.)

Bedoeld terrein is voor operatiën op uitgebreide schaal niet geschikt.

Aan Duitsche zijde verwachtte men dan ook, dat de Russen zouden opereeren met één leger Noordelijk van het merengebied, à cheval van den spoorweg en den kunstweg Kowno—Eydtkuhnen—Gumbinnen—Insterburg en met één leger ten Westen van de meren (operatielijn Warschau—Mlawa—Soldau—Deutsch Eylau.¹⁾ (Schets 2.)

Een operatie uit N.O. richting over Tilsit kon buiten beschouwing blijven, omdat de operatielijn wordt gesneden door de Memel met de Szeszuppe en door de Pregel.

GRAF VON SCHLIEFFEN had bij de reizen van den Duitschen Generalen Staf in Oost-Pruisen er steeds op gewezen, dat het optreden van de Russen in twee gescheiden groepen ter weerszijden van de meren aan de Duitsche krachten een kans kon schenken om, opereerende op de binnenlijnen, deze legers afzonderlijk en achtereenvolgens te slaan (zoo mogelijk te vernietigen)²⁾.

Daartoe zou noodig zijn:

1e. Het innemen van een afwachtingsopstelling langs de grens.

2e. Het snel concentreeren van de krachten tegen de Russische groep, die het eerst optrad, onder achterlating van de hoogst noodige troepen tegenover het andere Russische leger. Laatstbedoelde troepen zouden gebruik moeten maken van het terrein om den opmarsch van de tegenover hen optredende Russische krachten te vertragen.

Tot dat doel leende zich ten Noorden van de meren de Angerapp—Insterlinie, ten Westen van de meren het merengebied, N. van de lijn Soldau—Neidenburg—Ortelsburg. (Schets 2.)

Een dergelijk optreden was onder meer gegrond op de eigenschappen, die men meende aan de Russische legerleiding en aan de Russische troepen te moeten toekennen en die o.m. door den Generaal von FRANÇOIS in „Marneschlacht und Tannenberg” worden weergegeven. Deze eigenschappen waren in vroegere oorlogen en o.m. in den Russisch-Japanschen oorlog aan het licht gekomen.

Zij zijn een gevolg van de Russische karakterfouten, die neerkomen op een afkeer van methodisch werken, gemakzucht, gebrek aan plichts-

1) Volgens Generaal HOFFMANN had men in 1910 Russische stukken bemachtigd, waaruit dit bleek.

2) In 1898 sprak Gen. VON SCHLIEFFEN bij een oefening, waarbij het Deutsche Oostleger tegen een drietal Russische legers moest optreden:

„Die deutsche Armee, von drei Seiten bedroht, hat nichts Besseres zu tun, als den nächsten Gegner anzugreifen, ihn zu schlagen und sich dann gegen einen der beiden anderen zu wenden. Werden die Deutschen in zweifelhaften Kämpfen durch eine russische Armee festgehalten, so gewinnen die übrigen Zeit, ihrem Gegner in Flanke und Rücken zu kommen und ihn durch ihre Übermacht zu erdrücken. Glaubte daher der deutsche Oberkommandierende nicht, einen vollständigen Sieg erfechten zu können, so tat er wohl daran, sich — so gut es ging — hinter die Weichsel zurückzuziehen und auf die Erfüllung seiner Aufgabe zu verzichten”.

gevoel, vrees voor het dragen van verantwoordelijkheid, gebrek aan initiatief en het gemis van de zucht om den tijd uit te buiten.

De Russische soldaat was goed en weinig gevoelig voor indrukken; hij herstelde zich derhalve spoedig na geleden nederlagen en was taai in de verdediging, sterk en gewend aan ontberingen, doch weinig ontwikkeld.

De Gen. Stafofficieren verrichtten veel wetenschappelijk werk, doch misten grootendeels het gevoel voor de practische troepenaanvoering.

De officieren waren koelbloedig en dapper, doch overigens lichamelijk en geestelijk traag en onzelfstandig. Zij misten verantwoordelijkheidsgevoel.

De Russische tactiek kenmerkte zich, zooals bij manoeuvres en oorlogen was gebleken, door:

a. Zeer langzame troepenbewegingen, waardoor het uitbuiten van gunstige operatieve omstandigheden dikwijls achterwege bleef.

b. Weinig geschiktheid van den troep om snel en juist gegeven bevelen uit te voeren.

c. Langzame uitgifte en overbrenging van bevelen.

d. Ongeschiktheid van groote troepenmassa's om snel van operatierichting te veranderen of van de verdediging tot den aanval over te gaan, waardoor een tegenstander zich handelingen kon veroorloven, die hij tegenover een vlotteren vijand wel zou hebben nagelaten.

e. Langzaamheid door een zucht om steeds bevelen en berichten af te wachten en door het streven om schematisch te werken; door een en ander werden Russische troepen gemakkelijk in de verdediging teruggedrongen.

f. Marschprestaties, die beduidend lager waren dan die van Duitse troepen, eensdeels omdat de Rus geen goede looper is en voorts tengevolge van de opleiding, die neerkwam op massadressuur.

Het is voor de beoordeeling van de Duitse operatiën van zeer veel gewicht om het hierboven gestelde in zich op te nemen. Duidelijk zullen dan die operatiën in het licht stellen, van welk groot belang het is om in vreedestijd studie te maken van de karaktereigenschappen, de militaire ideeën en de manoeuvres van een eventueelen tegenstander, alsmede van zijn optreden in vroegere oorlogen.

Beschikbare Troepen.

De A.B. beschikte over het VIIIe Leger, samengesteld uit: Staf (Gen. Ob. v. PRITZWITZ UND GAFFRON).

(Chef van den Staf: Generaal VON WALDERSEE).

I A.K. (Gen. v. FRANÇOIS) (1 I.D. en 2 I.D.).

XVIII A.K. (Gen. v. MACKENSEN) (35 I.D. en 36 I.D.).

XX A.K. (Gen. v. SCHOLTZ) (37 I.D. en 41 I.D.).

1 Res.K. (Gen. OTTO v. BELOW) (1 Res.D. en 36 Res.D.).

3 Res.D. (Gen. v. MORGEN).

1 C.D. (Gen. BRECHT) (1, 2 en 41 C.Brig.).

2 L.W.Brig. (Kol. VON LUPPIN).

6 L.W.Brig. (Gen. KRAHMER).

70 L.W.Brig. (Gen. BREIHAUPT).

L.W.Korps Woyrsch (4 Silezische en Posensche L.W.Brign.).

Dit laatste korps zou strijden op den Oost-Hong. linkervleugel en blijft verder buiten beschouwing.

Voorts beschikte C.-VIIIe Leger over de mobiele deelen der vestingbezettingen en wel voorloopig over:¹⁾

1 Divisie alg. reserve van Koningsbergen (Gen. BRODRÜCK).

Troepen uit Graudenz, Thorn en Danzig (Gen. v. UNGER, Gen. v. MÜHLMANN en Gen. SCHMETTAU)²⁾.

Totale legersterkte (zonder vestingtroepen):

218.000 man,

76.000 paarden,

636 stn. geschut (waarvan 48 zware).

Gaandeweg werd deze macht versterkt met:

L.W.Div. v. D. GOLTZ (uit Slesw.-Holstein) (van 22 Aug.).

XI A.K. (Gen. v. PLÜSKOW)

Res. Gardekorps (G. Res.) (Gen. v. GALLWITZ)

8 Saks. Cav. Div. (Gen. v. D. SCHULENBURG)

} na Tannenberg

} (aangevoerd uit

} het Westen).

De Duitsche vestingen in Oost-Pruisen waren van weinig beteekenis. Lötzen was van weinig waarde; omtrent Koningsbergen zegt v. FRANÇOIS:

„Ein energischer Angreifer würde sowohl die Deime (voorstelling) wie Königsberg bald in Besitz genommen haben. Die Werke der Festung waren so unmodern in Anlage und Ausbau, dasz man Königsberg kaum den Wert einer Festung zweiten Ranges zuerkennen konnte.”

Ook hier zou evenwel wederom blijken, dat „een heldenzwaard beter is dan de sterkste vesting”. Koningsbergen is in den geheelen oorlog niet in het geding geweest.

¹⁾ Onder de bevelen van C.-VIIIe Leger stonden de plaatsvervangende Cos. van de Armeekorpsdistricten Breslau (VI), Posen (V), Stettin (II), Danzig (XVII), Allenstein (XX) en Koningsbergen (I) en de in hun gebieden gelegen vestingen. Hieruit zouden kunnen worden geformeerd: uit Koningsbergen, Posen en Thorn elk ongeveer een divisie, uit Breslau en Graudenz elk ongeveer een brigade, voorts eenige bataljons uit Kulm, Mariënburg en Danzig. Ten slotte krachtige zware artillerie.

²⁾ Van de troepen waren I A.K., XX A.K., XVII A.K., I Res.K., 3 Res.D. en 1 C.D. volledig voor de oorlogvoering te velde uitgerust. De rest was niet voorzien van mitrailleurs, lt. munitiecolonnes voor het veldgeschut, pontonmaterieel, verbandplaatsafdeelingen, munitie- en verplegingstreinen, veldkeukens en telefoonmaterieel.

Krachtenverhouding.

De Russen telden (met inbegrip van de divisieën in 2en lijn):¹⁾
 750.000 man (Duitschers 218.000),
 225.000 paarden (Duitschers 176.000),
 1900 stukken, waaronder weinig zware artillerie (Duitschers 636
 stukken).

Het Russische Legerkorps bestond uit:

32 bataljons,
 6 eskadrons,
 96 stukken (12 batterijen) veldgeschut,
 8 stukken (2 batterijen) houwitserartillerie.

Het Deutsche Legerkorps was samengesteld uit 2 divisieën, elk van
 2 brigaden à 2 regimenten en telde:

24 bataljons,
 8 eskadrons,
 144 stukken (24 batterijen) veldgeschut,
 16 stukken (4 batterijen) houwitserartillerie.

Overzicht van de operatiën.

Men kan het tijdperk van 1 Aug.—15 Sept. 1914 verdeelen in 4
 perioden:

- a. Het tijdperk van de mobilisatie, concentratie en afwachting
 (1—14 Aug.).
- b. De operatiën tot den terugtocht van het VIIIe Leger over de
 Angerapp en de benoeming van Generaal VON HINDENBURG tot Opper-
 bevelhebber (14—22 Aug.).
- c. De operatiën tegen het Narewleger (22—31 Aug.).
- d. De strijd tegen het Njemenleger (1—14 Sept.).

III. Het tijdperk van 1—14 Augustus.

Aanvang der mobilisatie 2 Aug. 1914.

Mobilisatiecentra:

I A.K., 1 Res.D. (van I Res.K.), 2 L.W.Brig. (allen Oost-Pruisen)
 te Koningsbergen;
 XVII A.K., 36 Res.D. (van I Res.K.), 70 L.W.Brig. (allen West-
 Pruisen) te Danzig;
 XX A.K. (West-Pruisen) te Allenstein;
 6 L.W.Brig. en 3 Res.D. (Pommeren en West-Pruisen) te Stettin;
 1 C.D. (Oost-Pruisen) te Koningsbergen.

¹⁾ C.-VIIIe Leger verwachtte, dat tegenover zijn:
 6 actieve divisieën, 3 reserve-divisieën, 1½ divisie Landweer, 2½ divisie vesting-
 troepen en 1 cavaleriedivisie

in eerste linie zouden optreden:
 19 actieve Russ. divisieën, 2 reserve-divisieën en 10 cavaleriedivisieën.

De Russen zouden daarbij spoedig over divisieën uit het binnenland kunnen
 beschikken.

Op 10 Augustus was het leger opgesteld in een afwachtingsopstelling (kordonopstelling) langs de spoorlijn Thorn—Allenstein—Insterburg—Tilsit. (Zie schets 1.)

De beteekenis dezer spoorlijn voor het snel samentrekken van de strijdkrachten springt duidelijk in het oog. Van den aanvang af heeft de Deutsche legerleiding daarom alles in het werk gesteld om de vernieling ervan door Russische cavalerie te voorkomen. Zij deed dit:

- a. door de versterking van de merenlinie Johannsburg—Lötzen—Angerburg (schets 2);
- b. door het instellen van grensbewaking en spoorwegbewaking.

Zeer goed was de *grensbewaking* voorbereid; op uitstekende wijze werd zij uitgevoerd. Zij was opgedragen aan de actieve korpsen (I en XX) en aan 1 C.D. De grenswachtdetachementen, elk ter sterkte van ongeveer een bataljon en een batterij, stonden in den avond van den 1en Augustus (eerste mobilisatiedag was 2 Augustus) in hun opstellingen. De cavaleriedivisie was spoedig daarna ter plaatse. Voorts waren alleen bij I A.K. niet minder dan 25 Landsturmbahnschutzkommando's, terwijl op de belangrijke wegen versperringen tegen automobielen waren aangebracht en luchtafweergeschut in stelling was gebracht.

In 1913 had C.—I A.K. voorgesteld om de grensbeveiliging actief te voeren. De legerleiding had dit goedgevonden.¹⁾

Dat het zeer juist was gezien om *snel krachtige detachementen met artillerie aan de grens opgesteld te hebben*, bleek in de dagen van het mobilisatie- en concentratietijdperk op afdoende wijze. (Zie schets 2.) Reeds op 2 Augustus trachtten regimenten Russische cavalerie bij Biälla en Johannsburg het Deutsche gebied binnen te dringen; op 2, 3 en 4 Augustus vonden grensgevechten plaats bij Memel; op 5 en 6 Augustus viel 6 R.C.D. aan bij Soldau; op 9 Augustus vochten eenige Russ. infanterie-compagnieën met de grenswacht te Schmallingenken; op 10 Aug. opereerde 3 R.C.D. Zuid v. Eydtkuhnen.

De grenswachten sloegen al deze aanvallen af, evenals die van 4 R.C.D. bij Schwiddern (9 Aug.), waarbij die divisie 6 stukken geschut in Deutsche handen achterliet.

Dientengevolge konden de Deutsche mobilisatie en concentratie geheel ongestoord verlopen en bleef het spoorwegnet onbeschadigd.

De Duitschers traden ook offensief op; zoo rukte 1 C.D. op 4 Augustus

¹⁾ Tevens had de Generaal VON FRANÇOIS voorstellen gedaan om na de mobilisatie Rusland binnen te dringen en de Russische concentratie ten Westen van de Njemen te verstoren. De C. van het VIIIe Leger heeft zulks uitdrukkelijk verboden, omdat hij van meening was, dat het Njemenleger — dat het eerst werd verwacht — juist uit strategische overwegingen naar het Westen moest worden gelokt, opdat men het zou kunnen slaan vóór het Narewleger Oost-Pruisen binnendrong. Een standpunt, dat als juist moet worden erkend.

tus Rusland binnen en vernielde het station Kibarty aan de spoorlijn naar Kowno. Zij moest daarna voor overmacht teruggaan.

Als niet te onderschatten voordeel van de plaatselijke successen tegen meestal overmachtige Russische afdeelingen moet de stijging van het moreel der Duitsche detachementen worden aangemerkt, die eigenmachtig de grensbewaking naar het Oosten en Zuiden verschoven om het Duitsche land voor verwoesting te vrijwaren. Vooral de detachementen van I A.K., die uit Oost-Pruisen bestonden, waren op dit punt zeer actief.

Op 10 Augustus hadden de troepen van het VIIIe Leger de opstellingen ingenomen als aangegeven op schets 1.

Op 8 Augustus was C.-VIIIe Leger te Mariënburg aangekomen. De strategische toestand was toen nog duister. Wel wist men, dat Polen, Westelijk van den Weichsel, nagenoeg geheel door de Russen was ontruimd. Men besloot daarom 3 Res.D. en 6 L.W.Brig. per trein uit Silezië naar Oost-Pruisen te vervoeren. Zij kwamen 12 en 13 Augustus te Lötzen e.o. aan, waar 6 L.W.Brig. onder de bevelen van C.-3 Res.D. werd gesteld.

In het tijdperk van 8 tot 14 Augustus kwamen verschillende berichten binnen en wel (zie schetsen 1 en 2):

- a. dat een offensieve stoot van 36 I.D. in de richting Mlawa alleen op Russische cavalerie (6 en 15 R.C.Dn.) was gestuit;
- b. op 13 Augustus overschreden sterke Russische troepen de Oostgrens van Oost-Pruisen;
- c. het Hoofdkwartier van het Njemenleger was verplaatst van Wilna naar Kalwarja (volgens anderen naar Marjampol).

Dit alles wees dus op een spoedig te verwachten Russisch offensief uit Oostelijke richting.

IV. Het tijdperk van 14—22 Augustus.

De operatiën tegen het Njemen-Leger tot den terugtocht over de Angerapp.

In den voormiddag van 14 Augustus kwamen bij C.-VIIIe Leger verschillende berichten in, waarvan de korte inhoud de volgende was (schets 2):

- a. Aan de beneden-Narew geen vijand.¹⁾
- b. Sterke Russische afdeelingen rukten in West. richting op over Marggrabowa (frontbreedte 25 KM.).

¹⁾ *Die vijand was er intusschen wel, doch had 's nachts gemarcheerd. De Duitsche inlichtingen- en verkenningsdienst werkte in die dagen slecht:*

1°. omdat de Russische Joden, kondschappers, bang werden;

2°. omdat er voor de cavalerie geen doorkomen aan was;

3°. omdat men slechts over één vliegtuigafdeeling beschikte.

- c. In het grensvak Wysztyniec—Wladislawow was alles rustig.
- d. Op de van Marjampol en Kalwarja naar de grens voerende wegen was geen infanterie gezien.
- e. Cavalerie trad op ten Z. van Eydtkuhnen.

Gen. v. PRITZWITZ concludeerde hieruit, dat de vijand Zuid. van de Romintensche heide oprukte en besloot het VIIIe Leger op den linkervleugel te concentreeren, teneinde den tegenstander op zijn Noordvleugel omvattend aan te vallen.

Een conclusie en besluit, die voor de hand lagen. *Merkwaardigerwijze was de toestand geheel dezelfde als bij de Duitsche stafdienst-oefening in 1913/14.* v. MOLTKE besliste toen, dat het Njemenleger Noord. van de Romintensche heide moest worden verslagen en dat daarna het Narewleger moest worden aangegrepen. VON STEPHANIE zegt hieromtrent:

„Anders aber schlugen sich Schlachten am grünen Tisch als auf den grünen Gefilden”.

Op 14 Aug. (zie schets 2) gingen de bevelen uit; op 18 Augustus kon de op schets 2 aangegeven opstelling zijn ingenomen. Hiertoe moest XVII A.K. naar Dahrkehmen (tusschen I Res.K. en I A.K.); 3 Res.D. en 6 L.W.Brig. bleven in de linie Nikolaïken—Lötzen, welke versterkt moest worden; XX A.K. moest zich opstellen nabij Ortelsburg, als flankdekking tegen het Narewleger, welke dekking meer Westelijk werd overgenomen door Gen. VON UNGER met 70 L.W.Brig. en de vestingreserves van Danzig, Graudenz en Thorn; de Res. van Koningsbergen werd ingedeeld op den linkervleugel van I A.K.; 1 C.D. bleef onder de bevelen van C.-I A.K.

Beschouwing. Blijkbaar durfde de C.-VIIIe Leger een concentratie van zijn geheele macht niet aan. Hij liet troepen van beduidende sterkte (ongeveer 4 divisiën) tegenover het Narewleger. Bij overweging van het feit, dat de afstand Soldau—Elbing even groot is als de afstand Insterburg—Elbing (schets 1), is zulks volkomen begrijpelijk. Dat de Gen. VON PRITZWITZ intusschen niet van plan was om troepen onwerkzaam te laten, blijkt uit de opdracht aan C.-XX A.K. om rekening te houden met een eventueel offensief optreden over Johannisburg, dus Zuidelijk om de merenlinie heen.

In het Noorden waren dus saamgetrokken ongeveer 9 divisiën en 1 cav. div., terwijl men het Njemenleger op 10 divisiën en eenige cav. divn. schatte. Intusschen stonden de Duitsche troepen (in de veronderstelling van C.-VIIIe Leger) in een gunstige positie ten aanzien van de meer Zuidelijk oprukkende Russen.

Oordeelkundig is het plaatsen van de beide actieve korpsen op den Noordelijken (beslissenden) vleugel, terwijl I Res.K., 3 Res.D. en 6 L.W.Brig. het defensieve front bezetten.

Van 14 tot 18 Augustus bleek evenwel steeds duidelijker, dat de Russische opmarsch zich veel meer Noordelijk uitstreckte, dan men dacht.

Het waren drie feiten, die zulks duidelijk aantoonde (schets 2):

1e. De ervaring, 15 Aug. opgedaan, dat de over Marggrabowa marceerende afdeelingen (van 1 R.C.D. en 5 Sch.Brig.) slechts een gewelddadige verkenning hadden beoogd.

2e. Uit meldingen en berichten op 16 Aug. bleek, dat sterke Russ. afdeelingen tusschen Lomza en Ostrolenka en uit Augustow in N. richting marcheerden;

dat de Noord. vleugel van het Njemenleger zich *niet* Zuidelijker dan Wirballen bevond (dat was dus tegenover I A.K., terwijl C.-VIIIe Leger dien vleugel bij Filipowo vermoedde, dus 50 KM. Zuidelijker!);

dat sterke Russische Cavalerie bij Schirwindt en Schillehnen optrad; dat troepenontladingen plaats vonden op de stations van de spoorlijn Kowno—Wirballen.

Deze berichten leerden, dat een omvatting van den Noordelijken Russischen vleugel twijfelachtig werd.

3e. Het *gevecht*, dat op 17 Augustus bij Stallupönen plaats vond.

De Generaal VON FRANÇOIS, C.-I A.K., die zich als C. van dit Oost-Pruisische korps bijzonder interesseerde voor een zoodanig optreden, dat de provincie Oost-Pruisen bespaard bleef voor een inval van Russische troepen, had eigenmachtig zijn korps vooruitgeschoven in de lijn Goldap—Mehlkehmen—Stallupönen, dus vrijwel aan de grens.¹⁾ Het werd op 17 Aug. in die stelling aangevallen door het III R.L.K. en deelen van XX R.L.K. 1 I.D. verdedigde zich tegen die aanvallen, deelen der 2 I.D. (Generaal VON FALK) grepen zelfstandig uit het Zuiden op de Russische flank in.

Inmiddels had C.-VIIIe Leger, vernomen hebbende, dat I A.K. te ver Oostelijk had stelling genomen, het terugnemen van het korps gelast; dit bevel kwam tijdens het gevecht en kon eerst 's avonds worden opgevolgd, nadat Gen. v. PRITZWITZ in een tweede bevel opdracht had gegeven *om onder alle omstandigheden 's nachts terug te gaan naar Gumbinnen.*

Het gevecht werd een Duitsch succes (het III R.K. was 's avonds beslissend verslagen; 3000 gevangenen vielen in handen van I A.K.). *Het leerde met zekerheid, dat de Russen ook Noord. van de Romintensche heide opmarcheerden.*

¹⁾ De Generaal VON FRANÇOIS was geen gemakkelijke korpscommandant. Er is over deze aangelegenheid eenige wrijving geweest tusschen het Legercommando en het Korpcommando. Generaal v. PRITZWITZ gelastte daarna, dat de op 14 Aug. bevolen opmarsch „planmäßig” moest worden uitgevoerd en dat het *gros* van het I A.K. te Gumbinnen en omgeving moest blijven. Dat was duidelijk, maar belette den C.-I A.K. niet om *toch* zijn korps ruim 20 KM. meer naar het Oosten op te stellen in een 60 KM. breed front „teneinde het Deutsche land voor verwoesting te bewaren en de zwakke Deutsche cavalerie te steunen”. Het te Gumbinnen blijvende „gros” bestond uit 1 afdeeling houwitsers, 1 regiment artillerie en 1 regiment infanterie. Zelfs werd op 15 Aug. met 4 bataljons en 1 regiment artillerie een aanval op Russisch gebied gedaan.

De geschetste strijd is weder een voorbeeld van een gevecht, dat een tactisch succes werd, doch nochtans strategisch ongewenscht was. Het lag immers niet in de bedoeling van C.-VIIIe Leger om het Russische Njemenleger op te houden; integendeel, hoe sneller dit oprukte, hoe grooter de kans was, dat men er mede kon afrekenen vóór het Narewleger ten tooneele verscheen.

Bovenstaande drie feiten deden C.-VIIIe Leger op 17 Augustus tot de overtuiging komen, dat de Russen met ten minste 4 korpsen opmarcheerden tusschen Augustow en Wirballen, terwijl een 2e groep zich bevond bij Lomza en Ostrolenka. Benoorden Wirballen traden $5\frac{1}{2}$ Russische cavaleriedivisiën op.

Hij besloot den tegenstander aan te vallen, waartoe de bevelen op 17 Aug. uitgingen. Volgens deze bevelen stonden de troepen in den namiddag van 18 Aug. als is aangegeven op schets no. 3.

De 6 L.W.Brig. werd belast met de verdediging van de merenlinie, de 3 Res.D. werd als flankdekking opgesteld te Lötzen. Aangezien de A.B. een omvatting door de Russen van den Noord. vleugel vreesde, werd de Div. Koningsbergen bij I A.K. ingedeeld, dat zich Oost. en Noord. van Gumbinnen opstelde, waarbij 2 I.D. in reserve achter den linkervleugel kwam.

Den 19en Augustus verplaatste de A.B. zijn Hoofdkwartier van Bartenstein (sedert 16 Aug.) naar Nordenburg. Op dien dag werden deelen van de 2 L.W.Brig. bij Malwischken aangevallen door de 2 R.C.D., die echter op haar beurt door de 1 I.D. in den rug werd genomen en met achterlating van 7 vuurmonden het veld moest ruimen.

In den avond van den 19en had, naar aanleiding van ingekomen berichten, de A.B. den volgenden indruk van den toestand (schetsen 2 en 3):

a. De vijand bij Lomza en Ostrolenka was versterkt en was den opmarsch begonnen (Narewleger).

b. De voorhoede van II R.L.K. bevond zich bij Lyck.

c. Ongeveer 2 Russ. divisiën marcheerden over Suwalki in de richting Goldap.

d. Noord. van de Romintensche heide versmalde de vijand (sterk $1\frac{1}{2}$ à 2 korpsen) zijn opmarschfront à cheval van den kunstweg Wirballen—Gumbinnen; ten Noorden daarvan traden ten minste 3 Russ. cavaleriedivisiën op.

e. Russische troepen marcheerden uit Grodno in de richting van Augustow.

C.-VIIIe Leger stelde nu — na overleg met C.-I A.K. — het volgende plan vast.

XVII A.K. en I A.K. moeten met 1 C.D. en 2 L.W.Brig. den vijand bij Gumbinnen dubbel omvattend aanvallen.

I Res.K. en 3 Res.D. dekken de rechterflank en moeten de Zuidelijke Russische groep (bij Goldap) binden.¹⁾

Dienovereenkomstig gingen 19 Augustus tusschen 16.00 en 17.00 bevelen uit voor den aanval op 20 Aug., volgens welke zich XVII A.K. naar Walterkehnen, I Res.K. over Dahrkehnen naar Kleszowen en 3 Res.D. naar Possessern moesten verplaatsen. Deze marschen moesten in den nacht van 19 op 20 Augustus worden uitgevoerd.²⁾

Op den rechtervleugel moest XX A.K. zich opstellen met 37 I.D. in stelling om Ortelsburg, 41 I.D. Z.W. van Iedwobna, Gen. v. UNGER links daarvan en 70 L.W.Brig. te Neidenburg.

VON STEPHANIE critiseert: „So bestand die VIIIe Armee nur noch aus Flankendeckungen (n.l. 1 C.D. en 2 L.W.Brig. links, I Res.K., 3 Res.D., 6 L.W.Brig., XX A.K., v. UNGER en 70 L.W.Brig. rechts).

Hij verwijt C.-VIIIe Leger, dat deze het versterkte XX A.K., ondanks de afwezigheid van het Narewleger, uitschakelde, het XX A.K., „das, nach Lötzen oder Angerburg herangezogen, entscheidend hätte in die spätere Schlacht eingreifen können.“

Het komt mij voor, gezien de slecht werkende inlichtings- en verkenningdienst (Verst. XX A.K. beschikte alleen over de daarbij organiek ingedeelde 8 eskadrons), dat de *zekerheid* van de „afwezigheid van het Narewleger“ nu niet zoo onomstootelijk vast stond. Bovendien is v. STEPHANIE in zooverre onbillijk, dat hij geen rekening houdt met het feit, dat èn 1 C.D. èn I Res.K. èn 3 Res.D. aan den slag zouden deelnemen, zoodat — afgezien van de landweermformaties — toch 8 divisieën (3 Res.D., I Res.K., XVII A.K., I A.K., Div. Koningsbergen) en 1 C.D. aan de hoofdoperatie deelnamen, terwijl 4½ divisie (6 L.W.Brig., XX A.K. en VON UNGER) als flankdekking waren gedetacheerd. Een verhouding, die n.m.m. alleszins te verdedigen is, vooral indien men zich in de omstandigheden indenkt en niet achteraf „am grünen Tisch“ strategie voert.

Verloop van den slag op 20 Augustus (slag bij Gumbinnen of slag op de Romintensche heide).

I A.K. was links omvattend aangevallen met 1 I.D. en 2 I.D., terwijl de Div. Koningsbergen frontaal aanviel. De omvattende aanval stuitte

¹⁾ Volgens Generaal HOFFMANN moesten I A.K., XVII A.K., I Res.K. aanvallen en moesten 3 Res.D. en 6 L.W.Brig. gereed staan om links omvattend op te treden. Aangezien niet aangegeven wordt tegen welke Russische troepen moest worden aangevallen, kunnen de beide opvattingen kloppen. De in den tekst gestelde redactie is n.m.m. duidelijker.

²⁾ Dit aanvallend optreden van VIIIe Leger is te danken aan C.-I A.K., die daarop al tal van keeren bij C.-VIIIe Leger had aangedrongen. Deze laatste wenschte den vijand af te wachten in de Angeraplinie, doch zwichtte voor de motieven van Gen. VON FRANÇOIS, toen in den middag van 19 Aug. bleek, dat tegenover I A.K. een min of meer geïsoleerd deel van het Njemenleger oprukte.

Achteraf bleek dat een wijs besluit, want het Njemenleger zou pas 21 Augustus de Angeraplinie hebben bereikt. Kostbare uren, want op snelheid kwam het aan, zouden dan verloren zijn gegaan.

op een Russische stelling bij Wittenau. Het korps maakte 6000 gevangenen en maakte vele mitrailleurs en 10 vuurmonden buit.

Gen. VON FRANÇOIS had het plan den aanval op 21 Augustus voort te zetten door verder omvattend optreden.

Noord. van I A.K. drong 1 C.D. zegevierend voorwaarts. Zij greep krachtig in, attakeerde o.m. een Russische colonne en bivakkeerde 's nachts Noordelijk van Pillkallen.

De toestand op den linkervleugel was dus gunstig.

Het centrum, XVII A.K., had frontaal aangevallen. Na aanvankelijk succes zwenkte de rechternleugel reeds omvattend in Noord. richting, toen bleek, dat men slechts met vooruitgeschoven Russische troepen te doen had gehad. Het korps putte zich uit in aanvallen tegen zeer sterke Russische stellingen en werd 's avonds achter de Rominte teruggenomen (zware verliezen, o.a. 8000 man en 12 stukken geschut). *Hoewel geen succes was verkregen, was het centrum voldoende krachtig om defensief op te treden.*

I Res.K. had den geheelen dag doorgemarcheerd. De C. wilde op het kanongebulder bij XVII A.K. richting nemen, doch C.-VIIIe Leger verbood dit. Zulks was juist gezien, wat te 11.00 bleek, toen het korps, zich ingravende bij Kleszowen en Gawaiten, door Russische troepen werd aangevallen. Generaal VON BELOW dreef die troepen terug in de richting Goldap, doch kon geen beslissing bevechten. 's Avonds lag het korps Westelijk van Goldap.

C.-3 Res.D. kreeg te 16.30 eindelijk de gevraagde toestemming om I Res.K. te hulp te snellen. De divisie bivakkeerde in gevechtvorm op den Russischen linkervleugel *zonder opgemerkt te zijn.*

Op den Duitschen rechternleugel waren dus alle factoren voor een succes aanwezig.

In het Legerhoofdkwartier was men 's avonds niet optimistisch gestemd. Die stemming werd er niet beter op, toen te 18.30 de melding van Generaal VON SCHOLTZ werd ontvangen, „dasz die russische Warschauer Armee (Narewleger) in Stärke von 4 bis 5 Armeekorps gegenüber der Front Soldau—Ortelsburg die deutsche Grenze mit ihren Anfängen überschritten habe.”

Ongeveer tegelijkertijd werd deze melding bevestigd door vliegerberichten, die een opmarsch berichtten van het Narewleger in de richting Chorzele—Willenberg (zie schets 2) en naar Mlawa. Grensoverschrijding werd op 21 Augustus verwacht (blijkbaar door de hoofdmachten).

De Generaal VON PRITTWITZ besloot onmiddellijk daarna om terug te gaan achter den Weichsel. De vertoogen van Oberquartiermeister GRÜNERT en van Overste HOFFMANN, om althans één dag den slag tegen RENNENKAMPF voort te zetten, werden door C.-VIIIe Leger niet aanvaard. Hij achtte het gevaar, dat

het Narewleger op de verbindingen van zijn Leger zou komen, te groot en „wenschte het Leger voor Z.M. den Keizer te behouden.”¹⁾

Daar een terugtocht naar den Weichsel niet zonder meer mogelijk was, omdat het Narewleger de rivier eerder zou bereiken dan het VIIIe Leger, besloot Generaal v. PRITTWITZ een offensieven stoot tegen den linkervleugel van dit leger te doen uitvoeren. Aan zijn plan om het Njemenleger los te laten hield hij dus vast.

Dientengevolge gingen op 20 Augustus te 21.30 de volgende bevelen uit (zie schets 4):

I Res.K. en XVII A.K. gaan terug in W. richting, resp. over Dahrkehmen naar Nordenburg en naar Allenberg; I C.D. op den Noordvleugel van XVII A.K.;

I A.K. wordt per trein vervoerd van Insterburg naar Goszlershausen, 3 Res.D. wordt te Lötzen of Angerburg ingeladen; beide korpsen worden ingezet op den rechtervleugel van XX A.K. tegen het Narewleger;

Div. Koningsbergen gaat terug op de Deimelinie;

XX A.K. moet het front versmallen naar den rechtervleugel; de vestingbezettingen moeten terug naar de vestingen (dit bevel is den volgenden morgen herroepen; de Danziger bataljons waren toen echter al weg!).

De uitvoering geschiedde onberispelijk, dank zij het schitterende stafwerk en de uitstekende houding der troepen. Reeds in den middag van 21 Augustus stond het gros van het Leger Westelijk van Angerapp en Inster.

RENNENKAMPF volgde zeer voorzichtig; op den rechtervleugel van zijn Leger schenen troepenontladingen plaats te vinden.

Beschouwingen.

In den avond van 20 Augustus waren drie besluiten mogelijk. Men stond op de binnenlijnen tusschen twee vijandelijke legers en kon dus:

a. den strijd tegen RENNENKAMPF voortzetten en het Narewleger doen ophouden door XX A.K.;

b. den strijd tegen RENNENKAMPF afbreken en zich tegen het Narewleger wenden;

c. tot het defensief overgaan en terugwijken achter den Weichsel.

Vooropgesteld dient te worden, dat het Narewleger in de gegeven omstandigheden de gevaarlijkste tegenstander was. Indien dit Leger

¹⁾ Gen. v. PRITTWITZ had al te 15.00 overwogen of het afbreken van het gevecht niet het gunstigste besluit was. Hij verwachtte geen snel resultaat tegen het Njemenleger. Dit inzicht bleek later (na den oorlog) onjuist (zie bladz. 294).

Toen bovendien 's avonds vliegers meldden, dat een colonne oprukte van Schmallingenken naar Pilkallen en sterke R.troepen bij Stallupönen stonden, gaf dit den doorslag.

De gemelde colonne is evenwel vermoedelijk I C.D. met de gemaakte gevangenen geweest.

het vier of vijf maal zwakkere XX A.K. krachtig aanviel en terugdreef, zou het op de verbindingen staan van het VIIIe Leger.

Generaal v. PRITZWITZ verwachtte geen snelle beslissing tegen RENNEKAMPF. Ook in zijn Staf meende men, dat een strijd van nog twee tot drie dagen noodig zou zijn, teneinde een afdoend succes te behalen.

In dien gedachtengang is het afbreken van den slag bij Gumbinnen te rechtvaardigen.

Daartegenover staat, dat na een verkregen succes tegen RENNEKAMPF het VIIIe Leger wel op zijn verbindingen zou worden bedreigd (e.g. van de verbindingen zou zijn afgesneden), doch dat dit Leger op zijn beurt eveneens de verbindingen van het doorgedrongen Narewleger bedenkelijk zou bedreigen. In dat geval zou de veldheer, die de zenuwspanning van een dergelijken ongemoedlijken toestand het langst kon verdragen, succes bereiken. NAPOLEON zou een dergelijke situatie vermoedelijk hebben aanvaard, maar C.-VIIIe Leger was geen NAPOLEON en verkoos het afbreken van den slag boven het uitlokken van een strategische positie, die zeer zeker een groot risico bood.

Dit afbreken van den slag is den Generaal VON PRITZWITZ door zijn ondercommandanten kwalijk genomen. Teekenend voor den Duitschen geest van 1914 zijn de volgende uitingen:

Gen. v. FRANÇOIS (I A.K.): „Es ist meine feste Überzeugung, dass die Fortsetzung des Kampfes am 21. August den R. eine schwere Niederlage bringen musste. Danach konnte sich Gen. v. PR. gegen die Narew-Armee wenden.“

Gen. v. MORGEN (3 Res.D.) weigerde het bevel op te volgen en ging eerst terug, toen hij vernam, dat ook I Res.K. terugging. „Zähneknirschend musste ich mich nunmehr in das Unvermeidliche fügen. Ich schämte mich vor meinen Leuten, ...“ en „Die Narew-Armee stand noch weit ab und konnte durch das XX. Korps so lange aufgehalten werden, bis die Entscheidung gegen die Njemen-Armee gefallen war. Darauf konnte sich die gesamte 8. Armee gegen die Narew-Armee wenden.“

Bij de lezing van dergelijke woorden moet intusschen wèl worden overwogen, dat deze hooge Chefs niet de *verantwoordelijkheid droegen* en den toestand anders en enger zagen dan C.-VIIIe Leger. Zooals uit het Duitsche stafwerk blijkt, is dan ook *niet* het afbreken van den slag bij Gumbinnen de reden van de ongenade, die Gen. v. PRITZWITZ trof, geweest, zelfs niet de wijze, waarop dat afbreken geschiedde, n.l. met de bedoeling om achter den Weichsel terug te gaan.¹⁾ Generaal LUDENDORFF zegt o.a.: „Bei den strategischen Kriegsspielen des Generals Grafen VON SCHLIEFFEN ist dies (d.i. het teruggaan achter den Weichsel) oft durchgespielt worden“, terwijl hij opmerkt, dat in dien tijd nog

1) Wel is doorslaggevend geweest het feit, dat — toen VON MOLTKE aan C.-VIIIe Leger opdroeg dan toch in elk geval de Weichsellinie te houden — deze antwoordde: „Wie soll ich mit der Handvoll Truppen die Weichsel halten; sie kann ja überall durchwatet werden“. Toen besloot de O.H.L. tot de wisseling in het Co bij VIIIe Leger.

wel 5½ korps in Oost-Pruisen zouden worden opgesteld; doch daartegenover staat, dat Generaal VON KUHL (Mil. Wochenblatt 1923. No. 12) zulks uitdrukkelijk ontkent met de woorden: „Graf VON SCHLIEFFEN hat daher im Gegenteil auf den Generalstabsreisen und in den Kriegsspielen stets gelehrt, wie die strategische Verteidigung Ostpreuzens unter Ausnützung der inneren Linie gegen die durch die Mas. Seen getrennten Narew- und Njemenarmeen durchaus angriffsweise geführt werde müsse. Der Rückzug hinter die Weichsel kam erst als letzte Masznahme so spät als irgend möglich im Frage. Man hätte dadurch auch die Österreicher sich selbst überlassen”.

Een terugtocht tot achter den Weichsel had echter alleen als uiterst middel mogen worden toegepast, omdat het VIIIe Leger daardoor achter die rivier zou worden opgesloten, omdat men Oostenrijk-Hongarije niet meer voldoende zou kunnen steunen en om redenen van economischen en moreelen aard. Ook het meesterschap op de Oostzee had hierbij moeten gelden.

De Duitsche opvatting van 1914 geeft Generaal LUDENDORFF, waar hij zegt: „Ohne neue Schlacht sollte der Russe nicht abkommen. Hierzu die Trennung der beiden feindlichen Armeen auszunutzen, *lag allen Generalstabsoffizieren in Fleisch und Blut*”.

In dezen geest kon men handelen door de krachten in te zetten tegen SAMSONOW. Gen. v. PRITZWITZ beoogde slechts een offensieven stoot op den linkervleugel van het Narewleger en liet XVII A.K. en I Res.K. in Westelijke richting teruggaan. De vraag is of deze korpsen niet mede tegen SAMSONOW hadden kunnen worden ingezet. Dit zou het geval geweest zijn, indien RENNENKAMPF niet krachtig zou hebben vervolgd. Gezien de ervaringen, die men met de Russische legerleidingen had opgedaan en mede gezien de gevoelige klappen, die het Njemenleger in de afgelopen dagen had gehad (2 korpsen hadden zeer zware verliezen geleden, n.l. III bij Stallupönen en XX bij Gumbinnen), lag een schoorvoetend volgen van het Njemenleger wel in de lijn der verwachtingen.

Deze gedachte heeft ten grondslag gelegen aan den telefonisch gegeven raad van Generaal VON MOLTKE: „Es erscheine angezeigt, XVII A.K. und I Res.K. hinter der Seeenlinie gedeckt, an XX A.K. anmarschieren zu lassen”. Deze raad ontving C.-VIIIe Leger in den loop van 21 Augustus, doch hij durfde dien niet te volgen, niettegenstaande RENNENKAMPF nog niet voorwaarts was gegaan.

De Oberste Heeresleitung is verder niet vriendelijk tegen C.-VIIIe Leger opgetreden, zond 22 Augustus *rechtstreeks* bevelen aan de Korpscommandanten en berichtte eerst in den middag van 22 Augustus aan Gen. v. PRITZWITZ en Gen. Majoor VON WALDERSEE, dat zij waren vervangen door Gen. v. HINDENBURG en Gen. Majoor LUDENDORFF.

Na den oorlog is gebleken, dat het VIIIe Leger inderdaad op 21 Augustus een beslissende overwinning zou hebben kunnen behalen.

Het is thans bekend, dat op 20 Augustus tegenover elkander stonden aan Duitsche zijde: 105 bataljons, 55 eskadrons, 204 mitrailleurs en 508 stukken en

aan Russische zijde: 86 bataljons, 130 eskadrons, 252 mitrailleurs en 408 stukken.

Doch er was niet alleen overmacht, ook de moreele factoren waren aan Duitsche zijde veel gunstiger.

Het R. C. K. van 4 divisiën was uitgeput en vocht op 20 Aug. niet mee.

De 28 R.I.D. tegenover 2 I.D. was gevlucht tot Wirballen met 7000 man verlies.

Reserves waren op den Noord. vleugel *niet* voorhanden.

In het centrum (3 divisiën) had een divisie (in het gevecht bij Stallupönen) 6600 man verloren, bij een tweede waren tallooze deserteurs, die op 20 Augustus de gevechtlinie verlieten.

Op den Russischen linkervleugel was al een regiment gevlucht; 2 andere konden ternauwernood door de officieren in de gevechtlinie worden gehouden. Hier stond nog 1 $\frac{3}{4}$ divisie tegenover I Res.K. en 3 Res.D.

RENNENKAMPF's staf ried hem unaniem om den terugtocht te gelasten, teneinde een overweldigende nederlaag te vermijden.

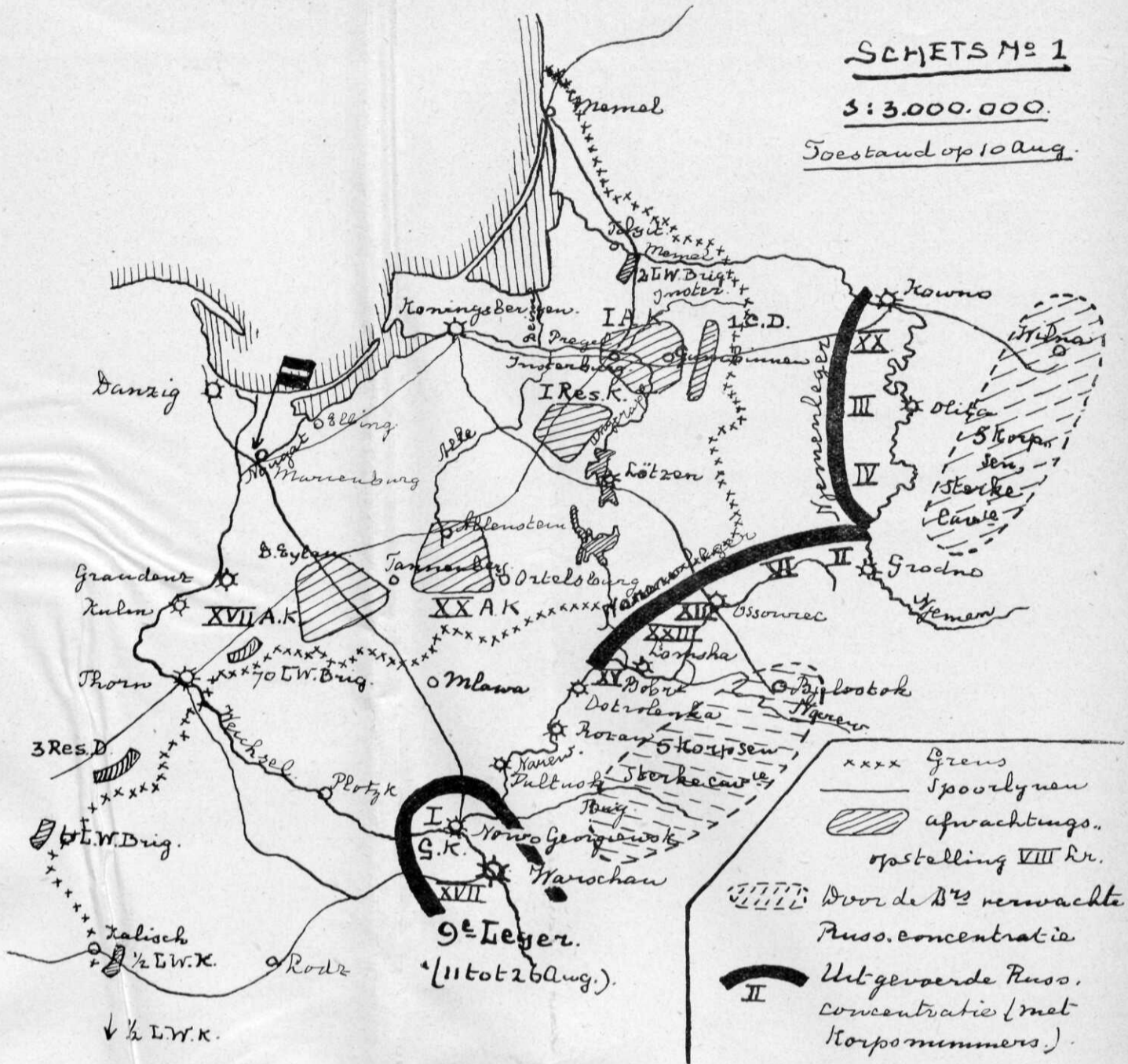
De Duitsche verliezen bedroegen 14.600 man, waarvan ten minste 8.000 man ten laste van XVII A.K. kwamen.

(Wordt vervolgd.)

SCHETS N° 1

3:3.000.000.

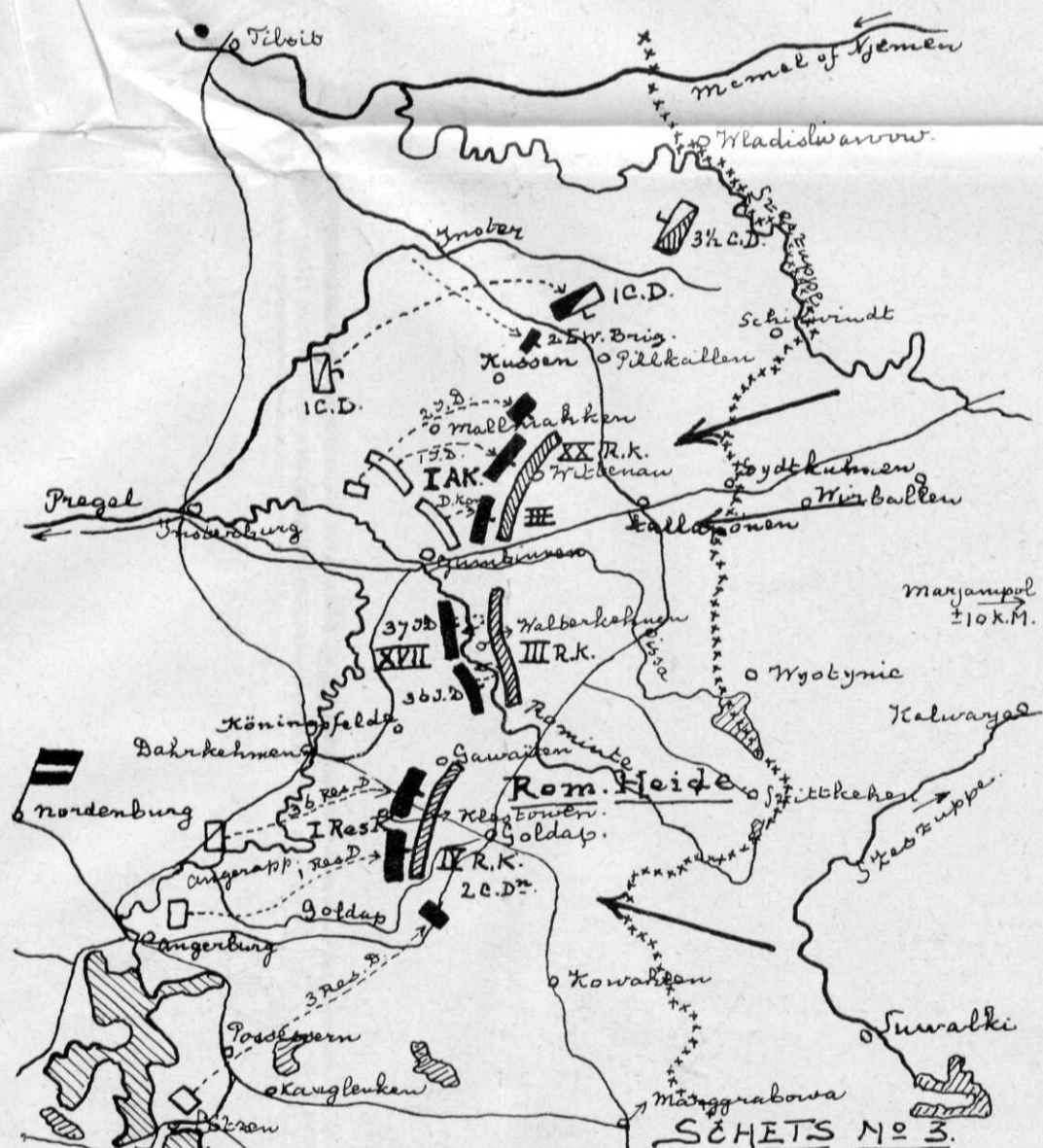
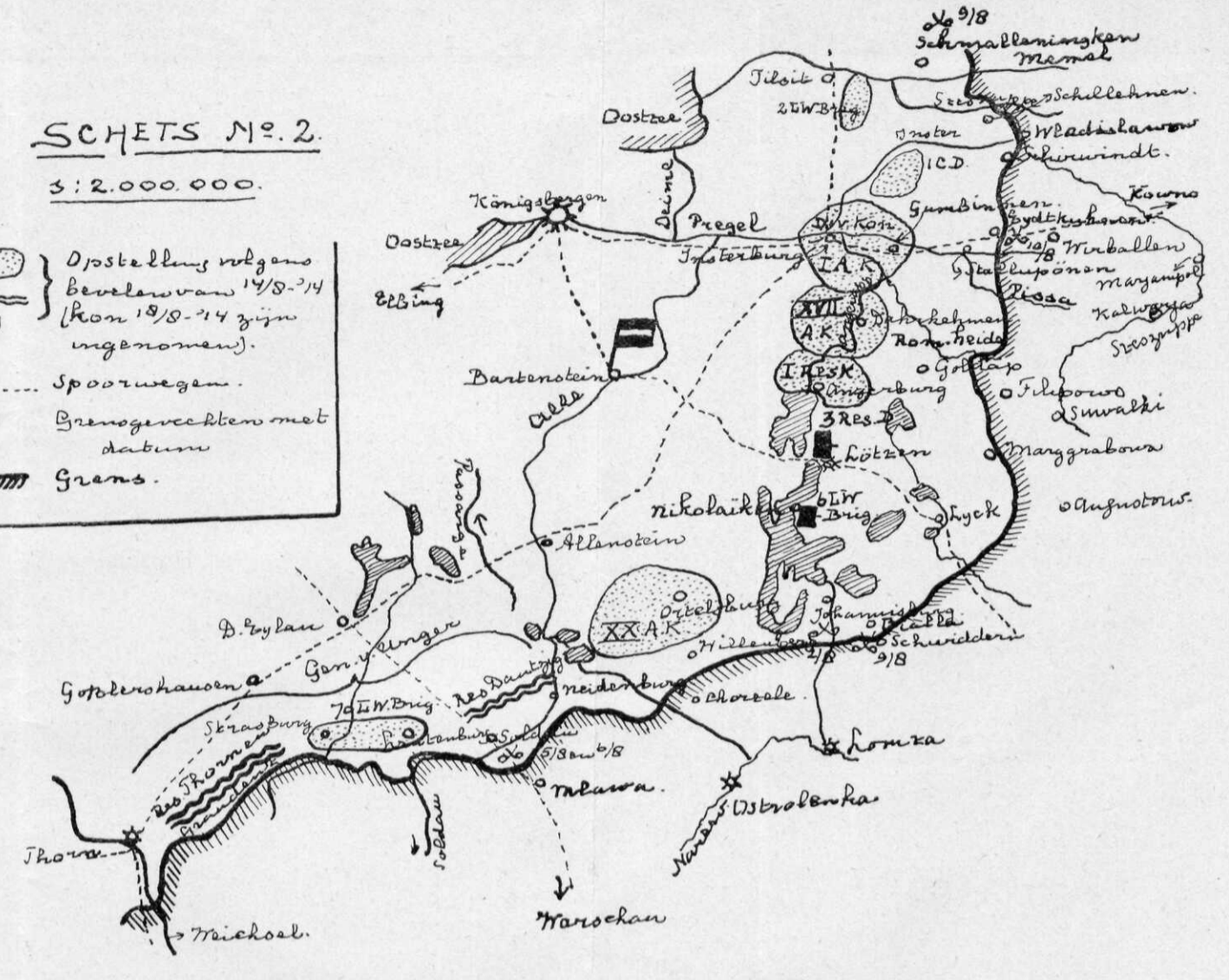
Toestand op 10 Aug.

SCHETS N° 2

3:2.000.000.

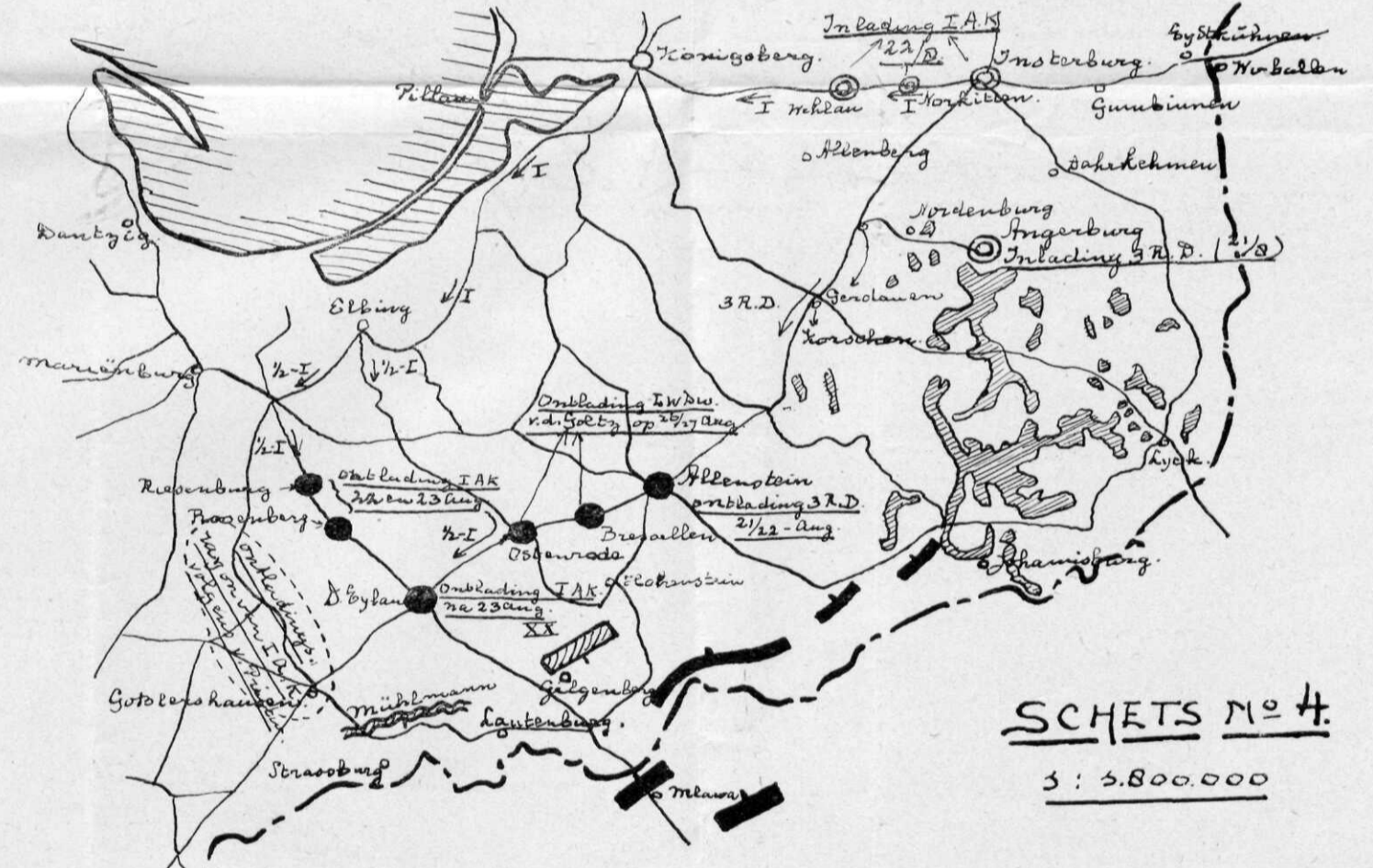
- Opstelling volgens bevelen van 19/8-'14 (van 19/8-'14 zijn ingenomen).
- Spoorwegen.
- Grensovercchten met datum.
- Grans.

SCHETS N° 3

3:800.000.

- Duitschers in avond 19 Aug.
- Russen avond 19 Aug.
- Bewegingen 20 Aug.
- R. aanvallen 20 Aug.
- Russen avond 19 Aug.

SCHETS N° 4

3:3.800.000

- grens
- Inlandstations
- Kerovers
- Uitlandstations
- Spoorlijnen.
- Russen 22 Augustus (in opmarch)

Het aaneengesloten en het niet-aaneengesloten vuurfront.

DOOR

R. J. HOFFMANN,

Luitenant-Kolonel der Infanterie.

Om de moderne tactiek goed te kunnen begrijpen, is de bekendheid met eenige fundamenteele begrippen en de beteekenis daarvan onontbeerlijk. Want zonder deze kennis blijft de nieuwere tactiek voor de beoefenaars een dor formalisme, terwijl zij moet zijn een wetenschap of, zoo men wil, een kunst. We stellen ons voor in eenige opstellen in dit maandschrift enkele van die begrippen naar voren te brengen en te belichten. Ditmaal willen we het in den titel genoemde onderwerp onder de aandacht van de lezers brengen.

I. *Het aaneengesloten vuurfront.*

Wat verstaat men onder een aaneengesloten vuurfront? Volgens de algemeen geldende opvatting is dit een front, dat in zijn geheel door *automatische* vuurwapenen (mitrailleurs) kan worden beheerscht.¹⁾

De afstootende kracht van een dergelijk vuurfront houdt uiteraard ten nauwste verband met het aantal dier vuurwapenen, dat voor het vormen van dat front beschikbaar is. Kan bijv. op elk terreingedeelte slechts één automatisch vuurwapen in werking worden gebracht, dan is dit front betrekkelijk zwak; immers valt er één dier vuurwapenen uit, zoo is de aaneengesloten keten verbroken; er ontstaat een bres in het front en het aaneengesloten vuurfront is veranderd in een niet-aaneengesloten vuurfront.

Naarmate er meer automatische wapenen op elk terreingedeelte van het front kunnen werken, wordt dit solider en zullen er dus, van de zijde van een aanvaller, machtiger middelen moeten worden aangewend om daarin een bres te maken.

Om de gedachten te bepalen, rekent men voor het vormen van een aaneengesloten vuurfront *van eenige beteekenis* op gemiddeld één mitrailleur (zw. of lt.) per 50 M. frontbreedte. Het hangt overigens geheel van het terrein af, hoeveel van die wapenen tot dit doel voor een bepaald gedeelte van het front noodig zijn; in geaccidenteerd terrein zal dit aantal uiteraard grooter moeten zijn dan in open en overzichtelijk terrein.

Gaan we, op bovenvermelden grondslag, na over welke breedte een Ned. bataljon een dergelijk vuurfront kan vormen, dan komen we tot de navolgende berekening:

¹⁾ Artillerievuur kan in den regel alleen worden beschouwd als „versterking” van het vuurfront. Immers het artillerievuur moet, we zouden kunnen zeggen op het critieke oogenblik, in verband met de veiligheid der eigen troepen, zwijgen en dan behoort het front geen gapingen te vertoonen.

per bataljon wordt beschikt over $4 \times 3 = 12$ zw. mitrs. en $3 \times 8 = 24$ lt. mitrs., totaal dus 36 automatische vuurwapenen; deze kunnen een front beheerschen van ongeveer $36 \times 50 \text{ M.} = 1800 \text{ M.}$ Vergelijken we hiermede onze *Gev. Handl. I*, dan geeft deze in een noot op blz. 92 een front aan van gemiddeld 1500 tot 2000 M.

Omtrent de *waarde* van een dergelijk front vermeldt dezelfde noot, dat het een *weerstand van eenigen duur* kan bieden. Voorts wordt algemeen aangenomen, dat een voorhoede, met de te harer beschikking staande middelen, niet in staat is dit front te doorboren.

Veiligheidstroepen met een weerstandbiedende taak moeten dus een vuurfront vormen, dat ten minste aan bovengestelden eisch voldoet; daaronder vallen voorposten ter dekking van een stelling, voorposten ter beveiliging van legerende troepen, welke kunnen blootstaan aan een aanval van sterke lichte troepen of andere gemengde afdeelingen (*Veldd.Voorschr. II*, punt 341), zoomede voorhoeden na het tot stand brengen van de gevechtsaanraking. Wat deze laatste betreft, is het dan ook aan gerechten twijfel onderhevig of de voorwaarde, welke gesteld wordt op blz. 7 *Gev. Handl. II*, n.l. dat de voorhoede in dit geval een *zooveel mogelijk*¹⁾ aaneengesloten vuurfront moet vormen, wel juist is. Bij het bespreken van de waarde van een niet-aaneengesloten vuurfront moge dit duidelijker blijken.

Indien het gaat om een krachtigen en langdurigen weerstand, zooals bijv. het geval is bij de verdediging van de hws. eener stelling, zal een grooter aantal automatische wapenen voor een bepaald frontgedeelte noodig zijn. Nemen we als maatstaf, dat een volledige *Ned. divisie* een krachtige verdediging kan voeren over een frontbreedte van 3000 tot 4000 M. (*Gev. Handl. I*, noot¹⁾ blz. 71) en berekenen we hoeveel automatische vuurwapenen voor dit front beschikbaar zijn, dan komen we tot een gemiddelde van ± 5 tot 4 mitrs. voor elke 50 M. Een gedeelte daarvan kan wel is waar niet onmiddellijk vóór de frontlijn werken, doch kan uitgevallen mitrs. vervangen of gemaakte bressen afdammen.

Wil men berekenen hoeveel automatische vuurwapenen vóór de frontlijn kunnen werken, dan is dit, voor elk geval, een eenvoudig op te lossen vraagstuk.

II. *Het niet-aaneengesloten vuurfront.*

Uit het bovenstaande moge tevens blijken, wat wordt verstaan onder een niet-aaneengesloten vuurfront, n.l. een front, waarin zich gedeelten bevinden, die niet door automatische vuurwapenen kunnen worden bestreken.

Een dergelijk front kan echter verschillende schakeeringen vertoonen:

1e. het kan bestaan uit verspreide, kleine weerstanden, bijv. een afsluiting van naderingswegen door lt. troepen of een voorpostenlijn met waarschuwendende taak;

¹⁾ Cursiveering van schr.

2e. als bij 1e, doch op de hoofdnaderingswegen bevinden zich weerstanden, elk met aaneengesloten vuurfronten van eenige breedte;

3e. over een breed front is een aaneengesloten vuurfront gevormd, doch één (beide) vleugel(s) ligt (liggen) open.¹⁾

III. *Tactiek tegenover de verschillende vuurfronten.*

In de tactiek, welke wordt toegepast enerzijds tegenover een niet-aaneengesloten, anderzijds tegenover een aaneengesloten vuurfront, bestaat een principieel verschil.

a. *Niet-aaneengesloten vuurfront.*

Bij het niet-aaneengesloten vuurfront tracht de aanvaller door de openingen in dat front door te dringen (infiltrer = doorsijpelen), ten einde op deze wijze de weerstanden op andere gedeelten te omvatten en onschadelijk te maken door hen tot teruggaan, dan wel tot overgave te dwingen. Wil deze omvattende beweging echter resultaat opleveren, dan zal het veelal noodig zijn de weerstanden, althans op den vleugel, welke omvat wordt, te neutraliseeren; dit dient dan te geschieden door de troepen, die tegen het front dier weerstanden stuiten, z.n. versterkt door zw. mitrs., inf.-geschut en artillerie²⁾; immers zoodra de omvattende troepen binnen het bereik komen van het vuur van die weerstanden, zouden anders dezelfde moeilijkheden optreden als bij den aanval in front.³⁾

Uit de opsomming van de verschillende vormen van niet-aaneengesloten vuurfronten moge tevens blijken, dat de inzet van krachten daar-tegen ook verschillend moet zijn. Sometijds zal aan de omvattende beweging een krachtige druk op het front gepaard moeten gaan; bij het hiervoren onder 3e genoemde front zal het noodig kunnen zijn, dat de omvattende beweging bovendien vergezeld gaat met een poging tot doorbreking van het front.

De tactiek tegenover een niet-aaneengesloten en die tegenover een aaneengesloten vuurfront zullen in dit geval moeten samengaan.

Beschouwen we thans het optreden van een voorhoedebataljon bij den naderingsmarsch, dat een vak van 2 KM. breedte voor zijn rekening heeft. Het vak wordt verdeeld over 2 voorecompn., elk met 1 sectie zw. mitrs., terwijl de B.C. als reserve bestemt: 1 inf. comp., 2 sectiën zw.

¹⁾ Er zijn uiteraard nog verschillende andere combinaties mogelijk, doch we willen ons tot deze bepalen.

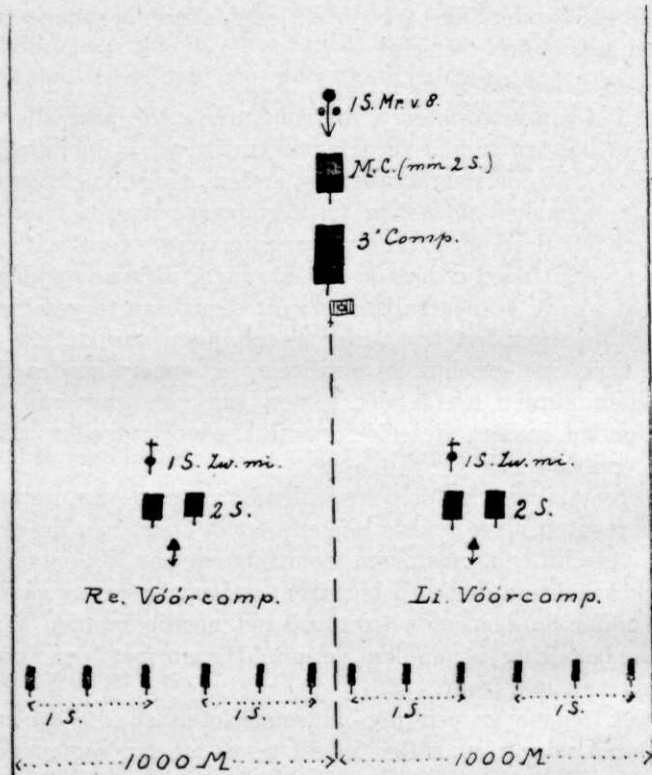
²⁾ We hoorden wel eens de meening verkondigen, dat alleen bij artillerie gesproken mag worden van „neutraliseeren”; bij inf. wapens moest dan maar gesproken worden van „neerdrücken”. Er is echter o.i. geen principieel verschil tusschen beide.

³⁾ Daar de breedtespreidingen der wapens in het algemeen kleiner zijn dan de dieptespreidingen, kan een omvattende aanval door de in front werkende mitrs., artillerie en i.g. in den regel langer worden gesteund dan bij een frontaanval, waarbij *over* eigen troepen moet worden geschoten, het geval is.

Daar komt bovendien het voordeel bij, dat de zijdelingsche richting dier wapens beter gecontroleerd, e.q. nauwkeuriger geregeld kan worden dan de richting in de diepte (elevatie).

mitrs. en 1 sectie mortieren van 8; eventueel ingedeelde vuurmonden van 6 veld marcheeren ter hoogte van de voorcompn., bij voorkeur langs de harde wegen.

De voorcompn. splitsen zich in een verkennend scherm (bijv. van elke comp. 2 sectiën), terwijl de C.C. nog in de hand houden 2 sectiën en de sectie zw. mitrs. In o.s. schets is deze vorm schematisch weergegeven.

De voorsectiën (het verkennend scherm) lossen zich dus over het geheele front in groepen op; zij harken het terrein af en wijzen als het ware de plaatsen aan, waar zich vijandelijke weerstanden bevinden. Gaat het om een enkele vijandelijke patrouille, dan zal het veelal voldoende zijn, dat onderdeelen van het verkennend scherm in den rug daarvan verschijnen, om haar tot teruggaan te dwingen.

Betreft het een weerstand van meer beteekenis, dan zal de C. der betrokken voorcomp. dezen, met behulp van zijn sectie zw. mitrs., moeten neutraliseeren, terwijl hij met één en zoo noodig met twee sectiën zijner reserve om één of beide vleugels van den weerstand heen manoeuvreert. Nadat de weerstand is opgeruimd, hetgeen meestal blijkt uit de mogelijkheid tot weder voorwaarts gaan van het scherm, neemt de C. der betrokken voorcomp. zijn reserve in beginsel weer in de hand.

Naarmate de weerstanden krachtiger en uitgebreider worden, zullen er meer troepen van de voorhoede in actie moeten komen om deze te breken, maar steeds wordt volgens éézelfde grondgedachte gehandeld: gelijktijdige omvatting en neutraliseering der weerstanden.

Er zijn te veel onberekenbare factoren om hier een juiste omschrijving te geven van de wijze van handelen in elk bijzonder geval. Zoo is de mogelijkheid bijv. niet uitgesloten, dat de voorhoede van één der divisieën over een groot deel van haar front op een aaneengesloten vuurfront stuit, terwijl die der nevendivisieën slechts te doen krijgen met onsamenvangende weerstanden. In dit geval zullen de voorhoeden der nevendivisieën door haar voorwaartsche beweging de gestuite voorhoede weer op gang moeten helpen. Deze laatste zal, op het gedeelte van haar vak, dat tegen den aaneengesloten weerstand vastliep, troepen moeten inzetten om dezen te neutraliseeren en daarop een zekeren druk uit te oefenen, terwijl een vrij sterke macht noodig zal zijn om één of beide vleugels te omvatten. We kunnen ons dan ook voorstellen, dat in een dergelijk geval de beide voorbataljons der voorhoede zich in hoofdzaak tegenover den aaneengesloten weerstand zullen moeten ontwikkelen, terwijl een derde bataljon, desnoods gesteund door de geheele divisie-artillerie, een der vleugels omvat; de taak dier artillerie zal dan weer in hoofdzaak zijn: het neutraliseeren van den te omvatten vleugel.

b. Aaneengesloten vuurfront.

De tactiek tegenover aaneengesloten vuurfronten (n.l. die met aangeleunde vleugels) is een geheel andere: de aanvaller zal moeten trachten daarin (een) bres(sen) te maken, hetgeen er feitelijk op neerkomt, dat hij een aaneengesloten vuurfront tot een niet-aaneengesloten vuurfront vervormt. Is hem dit gelukt, dan wordt principieel weer op dezelfde wijze te werk gegaan als bij het niet-aaneengesloten vuurfront, d.w.z. door de gemaakte bres(sen) wordt de rest van den weerstand omvat en tegelijkertijd wordt er een druk op het front uitgeoefend. Daartegenover zal de verdediger trachten zijn aaneengesloten vuurfront te handhaven, e.q. te herstellen; gelukt hem dit, dan is de aanval gestuit.

In het voorafgaande kwam tot uiting, welke de waarde kan zijn van verschillende aaneengesloten vuurfronten; deze waarde wisselt van dat, waarbij slechts één mitrailleur op elk gedeelte daarvan werkt (juist aaneensluitende vuursectoren dier wapenen) tot dat, waarbij voor elke 50 M. 4, 5, 6, enz. mitrailleurs beschikbaar zijn. We stelden reeds vast, dat, volgens de algemeene opvatting, een voorhoede vrijwel machteloos staat tegenover een aaneengesloten vuurfront, waarbij gemiddeld één automatisch vuurwapen op elke 50 M. kan werken. Theoretisch zou men dus kunnen zeggen, dat een zwakker front door de voorhoede met haar beperkte middelen kan worden bedwongen. Doch het is duidelijk, dat op dit gebied de voetangels en klemmen liggen voor den voorhoede-

commandant. Zoolang er nog doorgesijpeld kan worden, is het vraagstuk niet zoo bar moeilijk; maar nu komt de voorhoedecommandant voor een aaneengesloten vuurfront, waarvoor hij, blijkens onze *Gev. Handl.* (zie o.a. dl.II noot ¹) blz. 40), alleen mag blijven staan, als hij het niet met eigen kracht kan doorbreken. Maar weet de voorhoedecommandant tevoren of daar enig uitzicht op bestaat, m.a.w. kent hij de waarde van dien weerstand en hoe komt hij aan die wetenschap? Het gevaar is dan ook niet denkbeeldig, dat een voorhoedecommandant in een dergelijk geval zich verplicht acht een gedeelte van zijn troepen eraan te wagen om aan te toonen, dat de taak boven zijn krachten gaat. Het zou voor den voorhoedecommandant en ook voor zijn ondercommandanten heel wat eenvoudiger zijn, als de voorhoede, zonder nader bevel van den D.C., haar pogingen kon staken, zoodra uit de berichten van het verkennend scherm bleek, dat dit op een aaneengesloten vuurfront was gestooten.

Een D.C. toch moet geacht worden te beschikken over een behoorlijk geoutilleerden inlichtingsdienst, zoodat deze in het algemeen beter dan een voorhoedecommandant kan beoordeelen, welke waarde aan een ondervonden weerstand moet worden gehecht; trouwens we zagen reeds de mogelijkheid onder het oog, dat eenige naast elkander marcheerende voorhoeden en zelfs de onderdeelen daarvan op weerstanden van verschillenden aard stuiten.

We voelen dan ook meer voor de bepaling in het Fransche „*Règlement de l'Infanterie, IIme partie*”, punt 553, luidende:

„*La résistance rencontrée peut être plus importante et arrêter l'infiltration de tous les éléments du premier échelon, malgré l'appui de feu qu'il reçoivent du chef de bataillon.*”

Dans ce cas, si la mission qu'il a reçue le comporte, ¹⁾ *le chef de bataillon monte une attaque avec l'appui des moyens dont il dispose ou qui lui sont assurés directement par le commandement.*”

We zouden er dan ook de voorkeur aan geven, dat, zoo het voorste echelon van de geheele voorhoede eener divisie op een aaneengesloten vuurfront stuit (inderdaad toch geen onschuldig voorval), de D.C. bepaalt wat er moet worden gedaan.

Stuit bijv. het voorste echelon van een der voorbataljons van de voorhoede op een aaneengesloten vuurfront, dan zou de voorhoedecommandant moeten bepalen hoe te handelen. Wordt deze gedragslijn niet gevolgd, dan vreezen we, dat de onderdeelen der voorhoede meermalen harde en noodeloze klappen zullen krijgen.

Stuit een voorhoede inderdaad op een aaneengesloten vuurfront, dat zij niet met eigen middelen zal kunnen doorbreken, hetgeen dus o.i. door den D.C. moet worden beoordeeld, dan is haar taak in zoverre geëindigd, dat zij zelf een aaneengesloten vuurfront moet vormen, met het doel de achter haar volgende hoofdmacht te beschermen. De

¹⁾ De cursiveering is origineel.

kracht van dit vuurfront mag uiteraard niet geringer zijn dan die van de voorposten met weerstandbiedende taak ter bescherming van een stelling of van legerende troepen; het mag o.i. dus niet *zooveel mogelijk*, maar moet beslist aaneengesloten zijn en wel van de waarde, als bij voorposten met weerstandbiedende taak wordt verlangd. Immers het mag niet mogelijk zijn, dat dit front openingen vertoont, welke de tegenpartij in staat stellen door te sijpelen; blijkens het voorgaande is daartoe reeds een veiligheidsafdeeling in staat en de voorhoeden, die thans optreden als voorposten, moeten toch ten minste andere veiligheidsafdeelingen kunnen tegenhouden.¹⁾

Naarmate het vuurfront krachtiger wordt, d.w.z. naarmate er meer automatische wapenen op elk deel daarvan kunnen werken, zullen er dus door een aanvaller machtiger middelen moeten worden aangewend om dit te doorbreken. We wijzen hier bijv. op den inzet van krachten bij de inleidende gevechten, waarbij het gaat om te beproeven of er een bres in het tegenover liggende front kan worden gestooten. Gelukt dit, dan kan men er vrijwel zeker van zijn, dat men te doen heeft met een voorpostenopstelling e.d.; gelukt dit niet, dan heeft men blijkbaar te doen met een sterker front, waartegenover men zeer machtige middelen moet gebruiken. We kunnen hier overigens in het midden laten of het een Ned. divisie, met haar geringe organieke middelen aan artillerie, wel ooit zal gelukken om een bres in een vuurfront van een voorpostenopstelling tot stand te brengen en of het, vooral dus bij ons, niet beter is deze aangelegenheid door den D.G.C. te doen regelen.

Om een bres te slaan in een vuurfront van een modern ingerichte en verdedigde stelling, moeten zeer machtige middelen, vooral aan artillerie, op die plaats worden geconcentreerd. We komen hier in een volgend opstel nog op terug.

IV. *Samenvatting.*

De vuurfronten kunnen wisselen tusschen dat van een enkele, kleine afdeeling en het krachtig, aaneengesloten vuurfront met aangeleunde vleugels. De twee hoofdtypen zijn: het niet-aaneengesloten en het aaneengesloten vuurfront; de tactiek tegenover het eerstgenoemde bestaat in het „doorsijpelen” en het daarna omvatten van de weerstanden, die tegenover het laatstgenoemde in het maken van (een) bres(sen) en het vervolgens omvatten van de overige weerstanden.

In de voorschriften moeten deze begrippen duidelijk tot uiting komen en stelselmatig worden doorgevoerd, wil er althans geen onzekerheid ontstaan omtrent de te volgen gedragslijn. Onze *Gev. Handl.*

¹⁾ Het gestelde op blz. 7 *Gev. Handl. II*, regel 9, enz. v.o., behoort o.i. aldus te luiden: „De voorhoeden zetten zich dan in het terrein vast en vormen een aaneengesloten vuurfront als bedoeld in noot 1) blz. 92, Deel I. Zijn ze daartoe niet in staat, dan moeten ze met infanterie van de hoofdmacht worden versterkt. De hoofdmacht maakt zich achter dit front voor den aanval gereed”.

is o.i. in dit opzicht voor verduidelijking vatbaar. Zoo wordt bijv. in punt 183 *b* gesproken van „een vooruitgeschoven scherm”, zonder dat duidelijk blijkt wat hieronder wordt verstaan: immers een vooruitgeschoven scherm kan, onder omstandigheden, wel degelijk een aaneengesloten vuurfront vormen van een waarde, waartegenover de voorhoeden machteloos staan; trouwens op blz. 14 Deel II, 3e zinsnede v. b., wordt dit erkend, zoodat hier een kleine tegenspraak valt vast te stellen. Punt 183 *c* spreekt weer van „een aaneengesloten vuurfront”, zonder de waarde daarvan nader aan te duiden.

Bij tactische oefeningen op de kaart en in het terrein moet, bij het ondersteld stooten op een tegenpartij, door den leider duidelijk worden aangegeven: de soort en z.n. de waarde van het vijandelijk vuurfront. Immers in de practijk wijst zich vanzelf uit met welk soort vuurfront men te doen heeft en, zooals uit het verhandelde moge blijken, hangt de te volgen gedragslijn ten nauwste hiermede samen.

De materialenvoorziening bij het inrichten van stellingen.

DOOR

P. W. SCHARROO,

Majoor der Genie.

A. Algemeene regeling.

De materialen en de gereedschappen, welke benoodigd zijn voor het uitvoeren van de technische werkzaamheden bij het inrichten en het versterken van het terrein, worden in den bewegings- en in den stellingoorlog in het algemeen verkregen door:

- 1°. Aankoop of vordering in het Divisiegroeps- of Divisiegebied;
- 2°. aanvoer uit het etappengebied en wel uit het hart van het land en uit het Algemeen Verdedigingspark.

Vooraf in den stellingoorlog zijn zulke omvangrijke hoeveelheden materialen en gereedschappen benoodigd, dat een oordeelkundige verdeling daarvan over de troependeelen noodzakelijk is en voorts alle materialen en gereedschappen met de meeste zorg moeten worden behandeld, terwijl bovendien in het gebruik de uiterste spaarzaamheid wordt vereischt. In verband hiermede moet de verdeling van de materialen en de gereedschappen over de verschillende onderdeelen in handen blijven van den D.G.C. en de D.C., die hiermede het Hoofd van Sectie V van hun Staf belasten.

Bovendien moet worden gezorgd, dat bij het indienen van aanvragen voor materialen en gereedschappen niet wordt toegegeven aan een begrijpelijke, maar zéér verkeerde neiging om *te veel* te vragen. Evenzoo mogen nooit materialen worden aangevraagd, welke niet beslist noodzakelijk zijn, terwijl voorts alle materialen, welke niet meer gebruikt behoeven te worden, evenals onbruikbare en z.g. waardelooze materialen, gereedschap, dat hersteld moet worden, enz. onmiddellijk moeten worden teruggezonden naar de parken.

De eenheid voor het verzamelen en weder verdeelen van materialen en gereedschappen, alsmede voor het uitvoeren van de noodige herstellingen aan gereedschappen en materieel is het

Divisiegroeps- en pionierpark, dat in den *stellingoorlog* zal moeten worden ingericht, wanneer deze een eenigszins langdurig karakter draagt. En wel op een afstand van 5—12 KM. achter de ruglijn van de hoofdweerstandsstrook en zoo mogelijk aan een knooppunt van wegen, nabij een station of een haven, en niet te ver verwijderd van het eindstation van het spoorwegvervoer, of van de eindhaven van het vervoer te water, of van het eindpunt van het automobiilvervoer.

In den *bewegingsoorlog* wordt in beginsel geen divisiegroeps- en pionierpark ingericht, of wordt, wanneer de omstandigheden dit wel gewenscht

maken, althans aan dit park slechts een uiterst eenvoudige inrichting gegeven. De materialen en de gereedschappen blijven in dit geval meestal op voertuigen of in vaartuigen geladen, zoodat het park dan eigenlijk niets anders is dan een eenvoudige, tijdelijke verzamelplaats van materialen, en wel zoodanig dat deze, zoodra dit noodig blijkt, onmiddellijk kunnen worden verplaatst. Aldus behoudt dit zéér eenvoudig ingerichte pionierpark het mobiele karakter, dat door den bewegingsoorlog wordt vereischt.

Uit het Divisiegroepspionierpark worden de materialen en de gereedschappen verdeeld over de troepen, welke rechtstreeks onder den D.G.C. technische werkzaamheden uitvoeren en voorts over de

Divisiepionierparken, waarin tevens de materialen worden verzameld, welke door aankoop of vordering in het Divisiegebied worden verkregen.

Deze Divisiepionierparken worden in den *stellingoorlog*, zij het ook aanvankelijk in zéér eenvoudigen vorm, in den regel altijd ingericht. Zij liggen dan meestal 1,5—3 KM. achter de ruglijn van de hoofdweerstandsstrook. Bij voorkeur wordt, zoo dit mogelijk is, voor de inrichting gebruik gemaakt van bestaande fabrieken e.d., waarin over de noodige technische hulpmiddelen, kantoorruimte, enz. wordt beschikt.

Voor de inrichting van Divisiepionierparken in den *bewegingsoorlog* geldt hetzelfde als hierboven voor het Divisiegroepspionierpark werd opgemerkt.

Uit de Divisiepionierparken worden de materialen vervoerd naar de

Verbruiksmaterialendepôts, welke geleidelijk worden ingericht als opslagplaatsen van materialen in de onmiddellijke nabijheid van de in uitvoering zijnde werken.

Hierbij moet echter op den voorgrond staan, dat het vormen van deze depôts zoo veel en zoo lang mogelijk moet worden voorkomen. Het streven moet zijn om te zorgen, dat de benodigde materialen telken male zoodanig en in zoo groote hoeveelheden worden aangevoerd, dat zij onmiddellijk in hetwerk kunnen worden gebracht en aldus het inrichten van verbruiksmaterialendepôts niet noodig is.

Is dit laatste niet te vermijden, zooals b.v. bij het maken van schuilplaatsen in gewapend beton het geval zal zijn, dan moet worden zorggedragen voor een verspreide indeeling van de verbruiksmaterialendepôts, waardoor de gedekte ligging wordt bevorderd. Bovendien is zorgvuldige maskeering, ook van het vervoer van de materialen, noodzakelijk. Met het oog hierop zal meestal dit vervoer gedurende den nacht moeten plaats vinden.

Deze verbruiksmaterialendepôts mogen niet verward worden met de

Regiments- en bataljonswerkplaatsen, welke in den stellingoorlog per voorregiment en per regiment divisie-reserve worden ingericht, terwijl

de D.C. vaststelt, welke andere onderdeelen van de Divisie eveneens van deze werkplaatsen gebruik mogen maken.

In deze regiments- en bataljonswerkplaatsen, welke niet betrokken zijn bij de materialenvoorziening en die *geen depôts van materialen, maar alléén werkplaatsen zijn*, worden verschillende onderdeelen van de uit te voeren technische werken centraal gereed gemaakt. Aldus wordt de aanmaak van deze onderdeelen bespoedigd, vooral ook doordat veelal machinale bewerking mogelijk kan zijn, terwijl bovendien door normalisatie van de bewerkte onderdeelen een aanzienlijke besparing in tijd en arbeid kan worden verkregen.

Uit den aard der zaak is het dus gewenscht deze werkplaatsen, waar dit ten minste mogelijk is, onder te brengen in bestaande fabrieken e.d., waar over machinale hulpmiddelen, elektrische beweegkracht, enz. kan worden beschikt.

Voorts moeten deze werkplaatsen, met het oog op hare bestemming, worden ingericht in de nabijheid van de bouwplaatsen, waarheen de bewerkte onderdeelen moeten worden vervoerd. De werkplaatsen van de voorregimenten moeten op ten minste 500 M. afstand achter de frontlijn zijn gelegen.

B. Verzamelen van in het terrein aanwezige materialen en gereedschappen.

Aangezien, in het bijzonder in den stellingoorlog, voor het versterken van het terrein zéér groote hoeveelheden materialen en gereedschappen benodigd zijn, is het een eerste vereischte, dat een doelmatig en oordeelkundig gebruik wordt gemaakt van de materialen, welke in het terrein zelf beschikbaar zijn, terwijl eerst daarna het ontbrekende, in geen grootere hoeveelheden dan beslist noodzakelijk zijn, moet worden aangevoerd uit het achterland.

Teneinde de noodzakelijkheid te kunnen beoordeelen van de aanvragen van de commandanten van de verschillende onderdeelen tot het aanvoeren van ontbrekende materialen, is het dan ook noodig, dat de D.G.C. en de D.C. door het Hoofd van Sectie V van hun Staf een tactisch-technische terreinverkenning doen verrichten, om een overzicht te verkrijgen over de beschikbare hoeveelheden materialen.

Daarbij moet tevens worden nagegaan, of in het betrokken gebied groote voorraden, belangrijke machines e.d. aanwezig zijn, welke in aanmerking komen om over de verschillende troependeelen naar gelang van de behoefte te worden verdeeld. Hierbij zullen natuurlijk, ook met de hulp van de burgemeesters, ter plaatse inlichtingen worden ingewonnen, terwijl bovendien geraadpleegd kunnen worden boekwerken als „De Nederlandsche Industrie, Adresboek van de Nederlandsche fabrikanten”; „Algemeen adresboek van Nederland voor Handel, Landbouw, Nijverheid en Verkeer”; „Adresboek voor de Nederlandsche Nijverheid en Export”; „Ten Hagen's Jaarboek voor de bouwvakken”; enz.

Om verwarring te voorkomen, verkeersmoeilijkheden te ondervangen en een regelmatige verdeling van beschikbare materialen over de onderdeelen te bevorderen, is het verder noodig, dat voor elk onderdeel het gebied wordt afgebakend, waarbinnen materialen en gereedschappen mogen worden verzameld. De D.G.C. zal daarbij een regeling vaststellen voor het eventueel naar achteren vervoeren van voorraden, welke op meer dan ongeveer 1 KM. vóór de buitengrens van de voorpostenstrook worden aangetroffen.

Het spreekt vanzelf, dat, hoewel het Divisiëgroepsponierpark de organieke en administratieve eenheid is voor het verzamelen van materialen en gereedschappen, *elk onnoodig vervoer moet worden voorkomen*. Waar dit slechts eenigszins mogelijk en gewenscht is, moeten bij het vervoer de materialen, enz. reeds dadelijk worden neergelegd ter plaatse, waar deze zullen moeten worden verwerkt. Zulks kan zeer goed zoodanig worden geregeld, dat hierbij de D.G.C., e.g. de D.C., toch een goed overzicht over de beschikbare en de verwerkte hoeveelheden kunnen behouden.

De materialen en de gereedschappen worden verkregen door aankoop of door vordering. Zoodra bij Koninklijk Besluit het aanwezig zijn van oorlogsgevaar is afgekondigd, dan wel de oorlogstoestand is ingetreden, rust op grond van Artikel 32 der Inkwartieringswet op de gemeenten en de bewoners de verplichting tot het doen van leveringen van allerlei aard ten behoeve van den krijgsveld. Aanvragen tot vordering moeten tot den betrokken burgemeester worden gericht.

Is bij Koninklijk Besluit machtiging verleend gebruik te maken van de bevoegdheid, bedoeld in Artikel 33 der Inkwartieringswet, dan kan zonder meer tot rechtstreeksche vordering, of, indien hiervoor de tijd of de gelegenheid ontbreekt, tot het in eigendom of in gebruik nemen worden overgegaan.

Dit laatste kan geschieden door den Opperbevelhebber van het veldleger zelf, dan wel op diens last of met diens machtiging door andere autoriteiten, en eindelijk op eigen verantwoordelijkheid in afwachting van nadere goedkeuring.

Wanneer voor een zeker gebied de Wet van den Staat van Oorlog of van Beleg is afgekondigd, is, volgens Artikel 16 van deze wet, het militair gezag bevoegd om wegen, wateren, terreinen en gebouwen in gebruik te nemen, zoo noodig met de daarin aanwezige werktuigen, toebehoorend aan provinciën, gemeenten, waterschappen, veenschappen, veenpolders of particulieren.

Bij het in gebruik of in eigendom nemen moet ten strengste worden gewaakt tegen wederrechtelijk wegnemen, ontvreemding of vernieling, van welken aard ook. Alle leveringen, zoowel die, welke door aankoop of vordering, als die, welke door in eigendom of in gebruik nemen worden verkregen, moeten onmiddellijk tegen quitantie worden betaald. Is dit niet mogelijk, b.v. omdat de beschikbare fondsen daartoe niet toereikend zijn, dan moet de ontvangst van het geleverde worden erkend

door het afgeven van duidelijk opgemaakte en onderteekende verklaringen.

Voor het model van deze verklaringen wordt verwezen naar bijlage V van Velddienstvoorschrift, deel I. Bij vordering ingevolge Artikel 32 der Inkwartieringswet en bij in eigendom of in gebruik nemen volgens Artikel 33 dezer wet worden de aanvragen en de kennisgevingen Nr. 31 *b* en *c* gebezigd. (Zie Bijlage VI van het Velddienstvoorschrift.)

C. Aanvoer uit het achterland.

Aanvragen voor het verkrijgen van materialen en gereedschappen uit het achterland worden door den D.G.C. ingediend bij den Algemeenen Bevelhebber, die, tenzij hij den D.G.C. machtigt om dit rechtstreeks te doen, deze aanvragen toezendt aan den Directeur van den Etappen- en Verkeersdienst (D.E.V.), dan wel aan het Hoofd van de Afdeeling Genie van de Etappendirectie, als deze zich buiten de standplaats van den D.E.V. bevindt.

De aangevraagde materialen worden door den etappendienst gebracht naar de eindstations van het spoorwegvervoer, de eindpunten van het automobiilvervoer en de eindhavens van het vervoer te water. De etappendienst beschikt hiervoor over het haar toegewezen spoorweg- en ander materieel (zie punt 32 van het Voorschrift Etappen- en Verkeersdienst), terwijl de D.E.V. de beschikking heeft over:

- 1°. De afdeeling Genie van de etappendirectie.
- 2°. De afdeeling Bruggen en Veren.
- 3°. De afdeeling Wegendienst.

Deze drie afdeelingen zijn o.m. belast met het behandelen van alle aangelegenheden betreffende den aanvoer van geniematerieel, materialen, enz.; de leiding van de herstelling, den aanleg en het onderhoud van de etappenwegen, behalve de spoor- en tramwegen en de zich daarin bevindende bruggen en kunstwerken; de inrichting van en het toezicht op het beheer van de etappenmagazijnen en de etappenstapelaars van geniematerieel, materialen, enz.

4°. Het spoorwegdetachment van de Etappendirectie, hetwelk tot taak heeft het verlenen van hulp bij het onderhoud, het herstellen en het aanleggen van spoorwegen, het inrichten van los- en laadplaatsen, het inrichten van spoorwegbruggen voor gewoon verkeer, het vernielen of versperren van spoor- en tramwegen en de kunstwerken, welke zich daarin bevinden, enz.

D. Vervoer naar de troepen.

Het vervoer van de materialen en gereedschappen, enz. van de eindstations voor het spoorwegvervoer, van de eindpunten van het automobiilvervoer en van de eindhavens voor het vervoer te water naar de

Divisiegroeps pionierparken geschiedt door de zorgen van den Algemeenen Bevelhebber, die hiervoor beschikt over de automobieltreinen van het Veldleger.

De D.G.C. draagt verder zorg voor het vervoer van het Divisiegroeps pionierpark naar het Divisiepionierpark, o.a. met behulp van de Sectie voor materieelvervoer.

En eindelijk worden de materialen en gereedschappen van het Divisiepionierpark naar de betrokken onderdeelen vervoerd door de zorg van de troepencommandanten, die hiervoor o.m. moeten beschikken over gerequireerde voertuigen, daartoe een wagenpark moeten inrichten, enz.

De groote hoeveelheden materialen en gereedschappen, welke vooral in den stellingoorlog benoodigd zijn, stellen zeer hooge eischen aan het vervoer, dat groote moeilijkheden moet overwinnen. In de eerste plaats toch gaat dit vervoer samen met dat van munitie, levensmiddelen, enz., zoodat niet alleen een goede verkeersregeling noodzakelijk is, maar ook een oordeelkundige indeeling van de organiek beschikbare vervoermiddelen, welke door gevorderde tractors, trailers, voertuigen en paarden moeten worden aangevuld. En eindelijk zal het wegennet in de stellingen niet altijd in overeenstemming zijn met de eischen van een uitgebreid verkeer en de wenschelijkheid om de verschillende vervoeren zooveel mogelijk gescheiden te houden.

Een denkbeeld van de vervoersmogelijkheid geeft onderstaande tabel ¹⁾.

¹⁾ Ontleend aan D. VAN DEN BERG. „Pioniertechisch memorandum”.

Aard van de materialen en van het materieel.	Gewicht in KG.	Te vervoeren aantal malen van de in kolom 2 aangegeven hoeveelheid per				
		man	vierradig voertuig	3 t. lastauto	5 t. last-auto	10 t. goede-ren-wagen
Rondhout, dik 30 cM., lang 6 M. . .	300	1/14	3-4	10	—	—
" " 25 " " 5 " " . .	180	1/6	6	15	—	—
" " 22 " " 2,7 " " . .	80	—	12	36	—	—
" " 20 " " 4 " " . .	90	1/3	10	35	—	—
" " 20 " " 2,5 " " . .	63	1/2	10	50	80	160
" " 15 " " 3 " " . .	40	1/2	25	75	—	—
" " 15 " " 2,7 " " . .	40	—	25	75	—	—
Ribhout, zwaar 20 × 20 cM., lang 6 M.	160	1/5	5	20	—	—
" " 18 × 18 " " 4 " " . .	90	1/3	10	30	—	—
" " 16 × 16 " " 4 " " . .	70	1/2	10	45	—	—
Platen, zwaar 25 × 10 cM., " 4 " . .	50	1/2	13	60	100	200
" " 20 × 7,5 " per M. . .	13,5	—	60	180	—	—
" " 10 × 5 " " " " . .	3,8	—	675	225	—	—
Eiken planken, dik 10 cM., per M ² .	100	1/2	10	30	—	—
Dennen " " " " " " " . .	80	1/2	12	35	—	—
Eiken " " 8 " " " " " . .	80	1/2	12	35	—	—
Dennen " " " " " " " . .	60	1	16	50	—	—
Eiken " " 6 " " " " " . .	65	1	15	45	—	—
Dennen " " " " " " " . .	50	1	20	60	—	—
Planken, dik 27 mM., per M ²	20	2	50	150	—	—
" " 18 " " " " " " "	15	2	65	200	—	—
Rondhout, dik 9-10 cM., lang 1,5 M.	4	4	200	600	—	—
" " 6-7 " " 0,75 " "	1,3	8	600	1800	—	—
Lange hindernispaal (1,5-1,8 M.) . . .	16	2	40	180	300	600
Korte " (0,5-0,8 M.)	2,5	8	260	1200	2000	4000
Schroefpaal, lang 1,65 M.	2,7	4	200	600	—	—
" " 1,10 " " " " " "	2	5-8	300	900	—	—
" " 0,65 " " " " " "	1,2	12	500	1630	—	—
" " groote " " " " " "	3,8	10	250	800	—	—
" " middelsoort " " " " " "	2,4	10	400	1200	—	—
" " kleine " " " " " "	0,9	20	1000	3000	—	—
L — ijzeren paal, lang 1,80 M.	6,3	2	150	400	—	—
" " " " 1,05 " " " "	4,1	4	220	650	—	—
" " " " 0,60 " " " "	2	8	440	1300	—	—
Rol prikkeldraad van 100 M.	12,5	1	70	200	—	—
" " 200 " " " " " "	25	1	25	120	200	400
" " glad draad (5 mM.) van 300 M. . .	50	1/2	13	60	100	200
" " (2 " ") " 2000 " "	50	1/2	13	60	100	200
Draadrol, lang 5,5 M.	18	1	—	—	—	—
Rol draadgaas, 50 × 1 M.	44	1/2	15	65	110	220
Strook metaalgaas, 2 × 0,9 M.	3,9	3	200	600	—	—
Golfplaat met vlakke golven	10	2,5	100	300	—	—
idem 1,8 × 0,8 M.	7,2	2	120	350	—	—
idem 2,1 × 0,8 " " " " " "	8,3	1,5	100	300	—	—
idem 2,7 × 0,8 " " " " " "	12,5	1	70	200	—	—
Idem met diepe golven, lang 2,8 M.	100	1/4	10	30	—	—
idem " " " " 1,8 " " " "	60	1/2	15	50	—	—
idem 2,3 × 1 M.	98	1/4	7	30	50	100
idem 1,3 × 0,3 " " " " " "	17	1	35	170	290	590
Gebogen golfplaat	115	1/4	4	6	—	—
Rail, hoog 12,5 cM., per M.	41	1	15	70	120	240
Rol vilt, 25 × 0,9 M.	38,6	10 M.	22	66	—	—
Fascine, dik 25 cM., lang 4 M.	60	1/2	10	50	80	160
" " lang 2,5 M.	16-20	1	20-25	—	—	—
Hord 2 × 1,10 M.	40	1/2	15	—	—	—
Schanskorf	18-22	1	—	—	—	—
Zandzakken (baal van 250)	43	50-75 st.	20	60	—	—
" " (" " 50)	18	1	50	160	—	—
Zand, grond, grind per M ³	1500	1/2	0,5	1,8	—	—
Grind per M ³	2000	—	3/8	1,5	2,5	5
Steenslag per M ³	2000	—	3/8	1,5	2,5	5
Cement per M ³	1000	—	3/4	3	5	10
" " zak	50	1	20	60	—	—
Baksteen per M ³ . = 700 st.	1500-1800	25 st.	0,45-0,65	1,3-2	—	—
Schop	2,3	6	400	1200	—	—
Pikhouweel	3,6	4	240	700	—	—

Voor het vervoer per vaartuig geldt:

Tonnen- maat.	Lengte in M.	Breedte in M.	Diepgang (beladen) in M.	Tonnen- maat.	Lengte in M.	Breedte in M.	Diepgang (beladen) in M.
25	18	3,8	1,2	400	50	6—6,5	2,2
50	18—20	4	1,4	500	50	6,5—7	2,2
100	25	4,5	1,7	1000	60	8	2,5
200	30—35	5	2	1500	70—80	9—10	2,7—3

Man-uren benodigd voor:

Materialen.	Laden.	Lossen.
Zand, 1 M ³	0,6—0,8	0,6—0,7
Grind, 1 M ³	0,9—1,1	0,8—1
Steenslag, 1 M ³	1,1—1,3	1 —1,2
Baksteen, 1000 stuks	5 —7	5 —7
Cement, 1 t.	0,7—1	0,7—1
„ , 100 zakken	3,5—5	3,5—5
Hout, 1 M ³	1,1—1,5	0,8—1,2
Houten palen, 1 M ³	1,3—1,7	1 —1,4
IJzeren liggers, 1 t.	1,6—2,4	1,3—2

E. Organisatie van Divisiegroeps- en Divisiepionierparken.

Reeds werd opgemerkt, dat in den bewegingsoorlog Divisiegroeps- of Divisiepionierparken niet of althans in uiterst eenvoudigen vorm zullen worden ingericht. Uit den aard der zaak zal ook in den stellingoorlog in den aanvang kunnen worden volstaan met een zéér eenvoudige inrichting, welke, naar gelang de behoefte daartoe blijkt, geleidelijk zal worden uitgebreid.

Uit een organisatorisch oogpunt spreekt het echter van zelf, dat, hoe eenvoudig de eerste opzet van een dergelijk park ook is, deze steeds zoodanig moet zijn, dat *de te verwachten, geleidelijke uitbreiding mogelijk is, zonder dat algeheele wijzigingen of een nieuwe organisatie noodzakelijk worden.*

In verband hiermede moet bij de inrichting reeds dadelijk rekening worden gehouden met de volgende

Indeeling.

1. Ontvangst.	{	a. Materialen.
		b. Gereedschappen.
2. Verzending.	{	a. Materialen.
		b. Gereedschappen.
		c. Gereedgemaakte onderdeelen.
3. Magazijnen en opslagplaatsen.	{	a. Materialen.
		b. Gereedschappen en materieel.
		c. Gereedgemaakte onderdeelen.
		d. Onbruikbare en oude materialen, enz.
4. Aanmaak en herstellingen.	{	a. Houtbewerking.
		b. IJzerbewerking.
		c. Gereedgemaakte onderdeelen voor schuilplaatsen en maskeering.
		d. Herstelplaats voor gereedschappen.
5. Aankoop en vordering ter plaatse.		
6. Comptabiliteit.		
7. Personeel.		

Een voorbeeld van de organisatie van een Divisiegroeps- of Divisiepionierpark geeft afb. 2. Voor de inrichting van dit park, welke zonder nadere toelichting duidelijk zal zijn, kon gebruik worden gemaakt van een complex woningen en van twee fabrieken.

Inrichting.

Bij de inrichting van een dergelijk park zijn reeds dadelijk noodig:

1°. Bureelen voor den commandant, alsmede voor de afdeling comptabiliteit; en verblijf voor het personeel.

2°. De afdeling Ontvangst van materialen en gereedschappen in te richten nabij den ingang van het park. Het aanleggen van eenvoudig samengestelde registers betreffende alle binnenkomende materialen en gereedschappen, enz. is gewenscht.

3°. De afdeling Verzending van materialen, gereedschappen en gereedgemaakte onderdeelen, bij voorkeur in te richten aan den uitgang van het park, waar van alle uitgaande materialen, enz. aantekening wordt gehouden.

4°. Opslagplaatsen voor gereedschappen en voor verschillende materialen en gereedgemaakte onderdeelen in de open lucht (hout, grind, prikkeldraad, enz.), of andere afdakken, of in loodsen. Voor het opbergen van gereedschappen naar schatting te rekenen op een ruimte van 10×15 M.

De opslagplaatsen moeten zorgvuldig worden gemaskeerd. Hout wordt in verband hiermede het best in verdeelde stapels en zooveel mogelijk vertikaal en dan verzameld om de stammen van boomen opgestapeld.

5°. Voor aanmaak en bewerking van onderdeelen en het herstellen van gereedschappen, enz. te rekenen op ruimte voor houtbewerking, metaalbewerking, een maskeeringswerkplaats en een werkplaats voor het herstellen van gereedschappen. Om de gedachten te bepalen, moet voor deze werkplaatsen bij voorkeur over een grootte van 10×20 M. worden beschikt.

Wat deze machinale bewerking, vooral van houten onderdeelen, betreft, zal aanvankelijk worden volstaan met het verzamelen van de daarvoor benodigde gereedschappen en machines. De onderdeelen worden dus voorloopig bewerkt in de regimenten- en bataljonswerkplaatsen, terwijl eerst later, wanneer de werkplaatsen in het Divisie-pionierpark zijn ingericht, tot centralen aanmaak van deze onderdeelen in het park wordt overgegaan.

In verband met de geleidelijke uitbreiding en de toekomstige inrichting van het park, moeten, naarmate de gelegenheid daartoe zich voordoet, worden verzameld, en wel in de eerste plaats uit het gebied vóór de stelling:

1°. Gereedschappen voor metaalbewerking, als aambeelden, laschapparaten, bankschroeven, boren en boormachines, smidshamers, snijgereedschap, soldeergereedschap, tangen, veldsmidsen, werkbanken, enz.

2°. Gereedschappen, enz. voor houtzagerijen en timmerwerkplaatsen, als beilen, avegaars, boren, boormachines, dissels, hamers, koevoeten, schoppen, slijpmachines, cirkelzaagbanken, werkbanken, zagen, enz.

3°. Zware machines, grootere werktuigen, dynamowagens, compressors, tractors, aanhangwagens, heiblokken, kranen, enz.

4°. Materialen voor het maken van gewapend-betonschuilplaatsen, als cement, zand, grind, rondijzer, binddraad, bekistinghout.

5°. Materialen voor aanleg en verbetering van wegen.

7°. Smalspoormaterieel.

7°. Gereedschappen en materialen voor drinkwatervoorziening.

Hierbij moge nog gewezen worden op de noodzakelijkheid om met zorg alle *oude en onbruikbare materialen*, gereedschappen en materieel te verzamelen en een en ander in de pionierparken te herstellen of zoo noodig voor andere doeleinden geschikt te maken.

In den laatsten oorlog is gebleken, hoe belangrijk het is, dat hieraan de volle aandacht wordt gewijd. Niets is waardeloos; vooral als men voor oogen houdt, hoe in den stellingoorlog zóó veel materialen en gereedschappen benodigd zijn, dat het gebruik hiervan met zorg moet worden georganiseerd en alles, wat slechts eenigszins bruikbaar is, moet worden benut. Van den troep moet dan ook worden geëischt, dat

alle oude materialen, gereedschappen en andere artikelen, zelfs al schijnen deze niet meer bruikbaar, met de uiterste zorg worden verzameld.

Al deze oude materialen, enz. worden naar de pionierparken gevoerd en daar gesplitst in:

- 1°. Artikelen, welke onmiddellijk weder kunnen worden uitgegeven;
- 2°. artikelen, welke na herstelling weder kunnen worden uitgegeven, en
- 3°. artikelen welke geschikt zijn om voor andere doeleinden te worden verwerkt.

In den laatsten oorlog is gebleken, dat van de aldus in de pionierparken aangevoerde artikelen gemiddeld 75 % kon worden hersteld of voor andere doeleinden kon worden verwerkt, 7 % nog vrijwel bruikbaar en de rest waardeloos was.

Voor al in het Engelsche leger werd aan dezen „salvage-”dienst (herstellingsdienst) zeer veel zorg besteed ¹⁾. Reeds in 1915 werden Divisional Salvage Companies gevormd, om onbruikbaar materieel en oude materialen in en achter de loopgraven op te sporen en hetgeen door den troep was verzameld over te nemen. In 1917 werd deze taak overgenomen door de Divisional Employment Companies. Behalve in de herstelplaatsen in de pionierparken, werden ook in Salvage Depots de noodige herstellingen verricht. Het Calais Salvage Depot b.v. ontving dagelijks gemiddeld 1000 geweren, waarvan in den regel de helft per dag werd gerepareerd. Wekelijks werden ongeveer 400 rijwielen in brokstukken ontvangen, waaruit weder gemiddeld 150 bruikbare rijwielen werden samengesteld. Van de 80000 à 100000 oude schoenen, welke per week werden ontvangen, werden gemiddeld 5000 bruikbare paren schoenen gemaakt, welke dan 12 sh. kostten, terwijl een paar nieuwe schoenen aan het leger 22 sh. kostte. Ook door het herstellen van gereedschappen, enz. werden hoogst belangrijke besparingen verkregen.

F. De materialenvoorziening in de bevelen.

Betreffende de materialenvoorziening en wat hiermede samenhangt, komen in de verschillende bevelen o.m. de volgende bepalingen voor:

Bevel voor den aan- en afvoer van den D.G.C.

1. Plaatsen van eindstation, eindpunt en eindhaven.
2. Verkeersregeling voor het vervoer van eindstation, eindpunt en eindhaven naar het Divisiegroeps pionierpark.

Algemeen Verdedigingsbevel (c.q. de daaruit voortvloeiende bijzondere bevelen) van den D.G.C.

1. Plaats van het Divisiegroeps pionierpark en, op voorstel van de D.C., van de Divisiepionierparken.

¹⁾ Zie o.a. R. H. PALIN. „Economy as illustrated by salvage operations in France during the last war”. (Journal of the United Service Institution of India, October 1921.)

2. Aanwijzing van den Commandant van het Divisiegroeps pionierpark en van het overig personeel, e.q. van eventueel voor de inrichting van het park beschikbaar te stellen werktroepen.

3. De onderdeelen buiten het Divisiegroepsverband, waaraan mede materialen en gereedschappen moeten worden verstrekt.

4. Welke materialen en gereedschappen moeten worden weggevoerd uit het terrein, dat verder dan ongeveer 1 KM. vóór de buitengrens van de voorpostenstrook is gelegen, alsmede door welke onderdeelen en waarheen een en ander moet geschieden.

5. Uit welk gebied elk der onderdeelen van de D.G. materialen, gereedschappen, enz. mag verzamelen.

6. Welke voorraden in de onder 5 bedoelde gebieden niet mogen worden benut, aangezien deze door de zorgen van den D.G.C. over de verschillende onderdeelen zullen worden verdeeld.

7. Welke materialen, enz. door de zorg van den D. G. C. op bepaalde tijdstippen rechtstreeks zullen worden aangevoerd naar te vermelden plaatsen in de vps. en de hws.

8. Datum en uur, waarop aanvragen tot het verkrijgen van ontbrekende materialen, enz. moeten worden ingezonden.

9. Opdracht aan de D.C. om per Divisie een wagenpark te organiseren, met vermelding van het gebied, waaruit voertuigen, paarden, enz. mogen worden gevorderd.

10. De bestemming van voertuigen en paarden, welke door den D.G.C. worden gevorderd buiten het gebied van de Divisiën.

11. Plaats van het Divisiegroeps-reserve-wagenpark.

12. Regeling van het vervoer, voor zoover dit geschiedt door de zorg van den D.G.C.

Deze bevelen worden overgenomen en, voor zoover het de Divisie betreft, nader uitgewerkt en zoo noodig aangevuld in het

Algemeen Verdedigingsbevel (c.q. de daaruit voortvloeiende bijzondere bevelen) van den D.C., dat dus zal bevatten:

1. Plaats van het Divisiegroeps pionierpark en van het Divisie pionierpark.

2. Aanwijzing van den Commandant van het Divisie pionierpark en van het overig personeel, e.q. van eventueel voor de inrichting van het park beschikbaar te stellen werktroepen.

3. Onderdeelen buiten het Divisieverband, waaraan mede materialen en gereedschappen moeten worden verstrekt.

4. Welke materialen en gereedschappen moeten worden weggevoerd uit het terrein, dat verder dan ongeveer 1 KM. vóór de buitengrens van de voorpostenstrook is gelegen, alsmede door welke onderdeelen en waarheen dit moet geschieden.

5. Uit welk gebied de onderdeelen der Divisie materialen, gereedschappen, enz. mogen verzamelen.

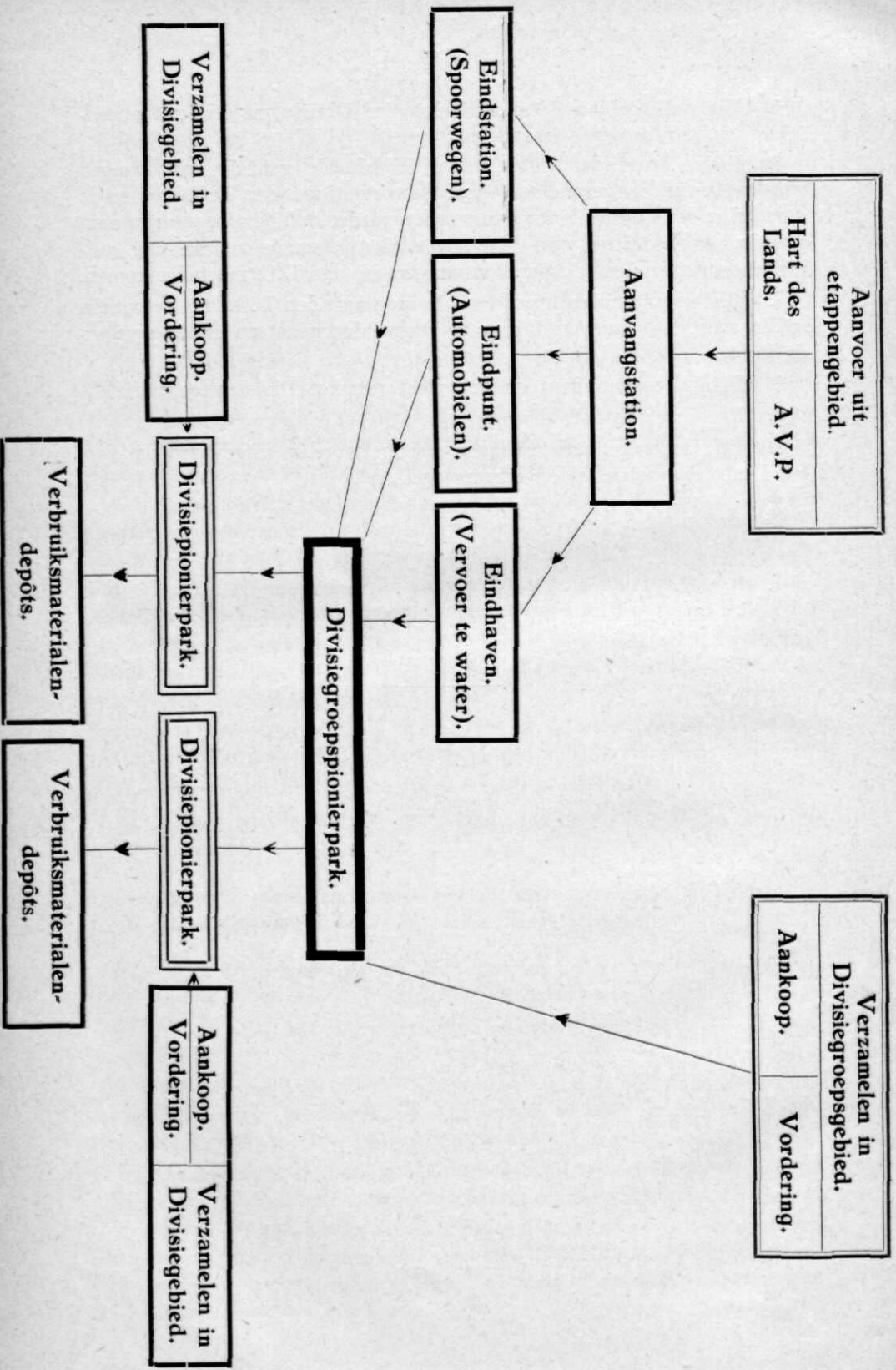
6. Welke voorraden in de onder 5 bedoelde gebieden niet mogen worden benut, aangezien deze door de zorgen van den D.G.C. over de verschillende onderdeelen zullen worden verdeeld. Tijdstip, waarop aanvragen, om gedeelten van deze materialen, alsmede andere nog ontbrekende materialen te mogen ontvangen, bij den D.C. moeten inkomen.

7. Welke materialen, enz. door de zorg van den D.G.C. rechtstreeks zullen worden aangevoerd naar te vermelden plaatsen in de vps. en de hws.

8. Plaats, commandant en personeel van het Divisiewagenpark.

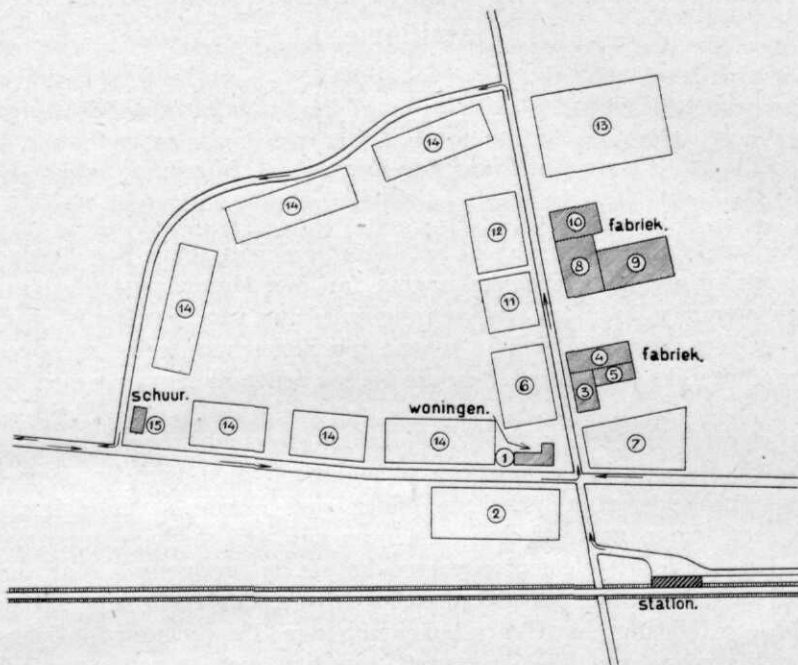
9. Regeling van het vervoer.

10. Welke wegenverbeteringen moeten worden uitgevoerd in verband met de vastgestelde verkeersregeling.

Afb. 1. Overzicht van de regeling der materialenvoorziening.

Afb. 2. Voorbeeld van de inrichting van een Divisieepionierpark.

Toelichting.

1. Bureel Commandant. Ontvangst.
2. Wagenpark.
3. Verblijf personeel.
4. Houtbewerking.
5. Metaalbewerking.
6. Depôt gereedgemaakte onderdeelen.
7. Opslagplaats oude en onbruikbare materialen, enz.
8. Magazijn gereedschappen.
9. Herstelplaats gereedschappen.
10. Maskeeringswerkplaats.
11. Onbewerkte maskeeringsmaterialen.
12. Bewerkte maskeeringsmaterialen.
13. Opslagplaats verzameld materieel, machines, enz.
14. Opslagplaats materialen.
15. Bureel uitgifte.

De chauffeursopleiding en het monteursvraagstuk bij de artillerie.

DOOR

J. E. KNIGHT,

Eerste Luitenant der Rijdende Artillerie.

De chauffeursopleiding bij de artillerie geschiedt thans nog steeds bij een centraal orgaan (Schoolcompagnie van den Motordienst).

Vele stemmen gaan op, teneinde die opleiding van chauffeurs bij den troep zelf te doen geschieden; gaarne zou ik nagaan, welke voordeelen in een dergelijke opleiding boven die bij een centraal orgaan gezien kunnen worden.

De chauffeurs, dat is reeds vele malen betoogd, vormen geen gemakkelijk element in de militaire samenleving. Men treft er de meest uiteenlopende soorten menschen onder aan. Goede en middelmatige komt men tegen, maar slechte elementen zijn vrij sterk vertegenwoordigd. En die slechte elementen voeren, zooals dat gewoonlijk gaat, doordat zij meer opvallen, spoedig den boventoon. Zoo treft men dat dan ook bij een lichting chauffeurs telkenmale aan. De vorming tot behoorlijke soldaten uit een troep recruten, waarvan men te voren weet, dat daarin vele moeilijke elementen voorkomen, is dan ook lang geen gemakkelijke taak.

Hoe gaat het thans met de opleiding?

Een zekere lichting komt voor de eerste oefening op; van deze lichting is een zeker aantal manschappen aangewezen voor chauffeursopleiding. Een maand blijft de geheele lichting bij elkaar, daarna vertrekken de aanstaande militaire chauffeurs naar het centraal orgaan, teneinde aldaar hun opleiding te ontvangen. Daar blijven zij twee maanden en keeren dan naar hun garnizoen terug. Zij nemen daarna deel aan de oefeningen van hun korps.

Doet zich dan echter niet de vraag voor: Voelen deze bij het centraal orgaan opgeleide chauffeurs zich niet als iets heel bijzonders?

Het korps was blijkbaar niet in staat hen op te leiden, nú voelen zij zich volleerd en de officieren en het kader, waaronder zij dienen, zullen in hen den chauffeur zien, aan wiens opleiding zij niet medewerkten.

Wordt er nu wel een disciplinaire band geschapen tusschen deze recruten-chauffeurs, die zich na drie maanden heele gewichtigheden voelen, en de officieren en het kader, die hen *tôch verder* opleiden moeten?

En hebben nu de officieren en het kader wel de juiste middelen, inzicht en kennis, teneinde die moeilijke taak — verdere opleiding — te volbrengen, daar men hen stelselmatig van de eerste opleiding verwijderd houdt?

Van het werken met een batterij in het terrein was bij het centraal orgaan natuurlijk geen sprake; de opleiding bij de Schoolcompagnie van den Motordienst houdt op met het technische deel van het vak. De verdere opleiding — juist de oefening, die de chauffeurs noodig hebben, teneinde hun batterij in de stelling te leeren brengen — komt bij den troep en staat dus min of meer los van de eerste, te Haarlem ontvangen.

Eenige verbetering is wel ontstaan, doordat een officier en eenig kader voor de opleiding bij het centraal orgaan medegaan. Wellicht zal deze officier voor verdere opleiding voelen, maar moeten de eerst belanghebbenden bij het tactische eindresultaat, de batterijcommandanten, niet in de eerste plaats verantwoordelijk zijn voor de opleiding van hun menschen?

Nu heeft men b.v. in de batterij eenige baldadige en ongunstige elementen, op marsch komen storingen en defecten voor, het tempo wordt maar niet behoorlijk en de afstanden zijn nooit normaal, collectieve fouten dus, welker oorsprong veelal juist bij die — onbekende — slechte elementen ligt. De officieren, die thans hun wil aan de hiervoor verantwoordelijke chauffeurs moeten opleggen, hebben een waarlijk lastige taak. Vinden zij de schuldigen wel zoo gemakkelijk? Weet men wel, waarop men hen betrappen moet?

Wellicht aan het einde van de oefeningsperiode heeft de batterijcommandant zijn chauffeurs in de hand en zijn zij behoorlijke soldaten geworden, maar de oefeningen hebben er onder geleden, mede ten koste van onuitputtelijke hoeveelheden ergernis.

Hoe anders staan officieren tegenover chauffeurs, door hen zelf ontleid!

De batterijcommandant, die zelf de opleiding kan volgen, die ieder man gedurende de instructie kan bestudeeren en weten kan, wát hij aan zijn menschen heeft, moet daardoor alleen toch al heel wat meer moreel gezag hebben bij de latere oefeningen. Bij het uitrukken van de batterij zal er dan een geheel andere verhouding zijn tusschen officieren en chauffeurs.

En wat een schat van ervaringen zullen de laatsten, en met hen, al het kader, bij die opleiding niet opdoen? Al deze ervaringen kunnen te velde niet ontbeerd worden.

Niet een ieder kan natuurlijk werkdadig aan de opleiding medewerken, maar de instructie gebeurt toch onder een ieders oogen; iedereen is er toch voortdurend mede in contact.

Bovendien kan de tijd nog nuttiger besteed worden, dan wanneer men de chauffeurs 2 maanden bij het centraal orgaan laat doorbrengen, van hoeveel toewijding die laatsten — uit technisch oog bezien — ook doen blijken. Er zal veel meer efficiency komen.

Bij de opleiding in het korps zelf toch kan men reeds onmiddellijk beginnen (dus niet eerst een maand wachten) met allerlei technische instructie in de verloren oogenblikken, terwijl ook de chauffeur gemak-

kelijker tot artillerie-soldaat gevormd wordt. Bij het korps groeit hij immers met de kanonnières op, vormt met hen een eenheid.

Terugkeerende van het centraal orgaan is iedere band verloren en beschouwt hij zich zelf als een bijzonder iets ¹⁾).

Hoe moeten wij ons nu die opleiding bij het korps voorstellen?

Men krijgt dus zijn toegewezen aantal recruten; onnoodig is dat van te voren door den Indeelingsdistricts-Commandant reeds bepaalde dienstplichtigen als chauffeur zijn aangewezen; wel moet men een voldoende aantal dienstplichtigen met burger rijbewijs indeelen, waaruit het korps dan de noodige chauffeurs kan kiezen.

Indien men dus b.v. 20 dienstplichtigen tot chauffeur moet opleiden, moeten er geen 20, doch 30 worden ingedeeld met burger rijbewijs.

Komen de recruten nu aan, dan moet het niet reeds in eersten aanleg vaststaan wie chauffeur zal worden. Daar late men zich de eerste dagen vooral niet over uit.

Men gaat eerst eens bestudeeren, wie van de 30 met rijbewijs al dadelijk maar niet in opleiding zullen worden genomen, b.v. doordat zij al spoedig blijken tot de minder goede elementen te behooren.

Van de overigen zoekt men de besten uit en neemt men het gewenschte getal in opleiding, b.v. dus 20.

Nu wordt aan deze 20 medegedeeld, dat zij bij de geringste nalatigheid in ijver, in tenue, enz. worden verwijderd van de chauffeurs-opleiding en een der overigen dan hun plaats zal innemen.

Deze 20 recruten zijn immers ten opzichte van hun lotgenooten kanonnières zeer bevoordeeld. Hun militaire opleiding geeft hun een uitstekende leerschool en ervaring voor hun burgerwerkkring en, hoe verder de opleiding vordert, hoe meer zij dit beginnen te begrijpen. De kanonnières zien dit met leede oogen aan en zouden wat graag in de plaats van een dier 20 bevoordeelden komen, terwijl de niet in opleiding genomen dienstplichtigen met rijbewijs als het ware van verlangen branden om hun — toch al gebrekkige — kennis te vergrooten ²⁾).

Dit nu is een krachtig machtsmiddel, om in de chauffeurs-gelederen — zonder straf — voorbeeldige orde te laten heerschen.

De eerste, die een vergrijp pleegt, wordt als voorbeeld gesteld en bij de kanonnières teruggeplaatst. Daar vindt hij hoon en schande; bovendien wordt hij er flink voor den gek gehouden. Een van de anderen neemt de opengevallen plaats met het grootste genoegen in; geen deelnemer van de chauffeurs-opleiding, of hij is bevreesd de volgende te zullen zijn. Zoodoende kan men zeer eenvoudig aan de open kragen,

¹⁾ Geheel buiten beschouwing blijven vragen als deze:

Werd bij de oprichting van de Schoolcompagnie van den Motordienst, het centraal orgaan, rekening gehouden met de taak een groot aantal chauffeurs der artillerie op te leiden?

Is het materieel, aldaar aanwezig, daarvoor voldoende?

Behoeft deze Compagnie geen uitbreiding om haar taak in deze te vervullen?

²⁾ Het verdient aanbeveling deze laatste dienstplichtigen toch eenige lessen in het chauffeeeren te geven, teneinde in de batterij over een reserve te beschikken.

het rijden in bebouwde kommen met aan de lippen hangende sigaretten, gejoel van wagens en baldadigheden in alle soorten paal en perk stellen. Het systeem werkt prachtig en wordt b.v. in Frankrijk krachtig doorgevoerd.

Ook bij het K. R. A. werd het steeds zoo goed en zoo kwaad als het ging — hoofdzakelijk door dreigen, bij gebrek aan reserve — toegepast, maar werkte toch steeds heilzaam¹⁾. Straffen van chauffeurs kwam zoo goed als nooit voor. Chauffeurs waren in tenue en ijver steeds het voorbeeld en werden ook telkens als zoodanig voorgesteld!

Ze zijn immers de bevoordeelden!

De opleiding zelf zal moeten gebeuren naar regelen, waaraan iedere opleiding nu eenmaal onderworpen is. Iederen dag de rijlessen, de noodige theorie, maar ook andere zaken.

De militaire chauffeur is niet alleen autobestuurder, maar vooral ook *soldaat*; bij de artillerie, waar hij de hoeksteen van de verplaatsbaarheid der batterij vormt, is dit zeer zeker het geval.

Wellicht kan men eerder beginnen met eenvoudig uitrukken dan thans (pas na drie maanden); men brengt zodoende tevens voor de kanoniers wat meer afwisseling in de opleiding²⁾.

Innig met de chauffeurs-opleiding verbonden, is het *monteursvraagstuk*.

Mijn wenschen ten opzichte van de aantallen monteurs in het hierboven aangehaalde artikel heb ik moeten herzien na verdere ervaring en ook in verband met wat ik elders zag.

Ik moet thans als *onafwijsbaren eisch* voor de motorartillerie stellen:
1 monteur per Schoolbatterij,
1 „ „ Staf van het korps.

Men verminderde — bij gebrek aan fondsen om een aantal monteurs in de vredesorganisatie bij te voegen — dan maar het instructief kader met het aantal aan te stellen nieuwe monteurs.

Maar deze monteurs moeten er komen; zonder hen blijft de motorartillerie ongeschikt voor haar vredestaak, t.w. om met grondig onderhouden materieel, onder strenge disciplinaire voorwaarden, dienstplichtigen op te leiden.

In Frankrijk treft men bij een regiment van 6 batterijen 7 monteurs aan, terwijl de herstellingen nog door een ander onderdeel worden verricht (Pare Régional).

Ik hoorde aldaar het legermotormaterieel met de autobussen van Parijs vergelijken en wel in dezer voege:

¹⁾ Bij gebrek aan reserve deelt men eenvoudig mede, dat b.v. 20 op te leiden dienstplichtigen ruim voldoende zijn, men kan er best eenigen missen. En komen dan werkelijk hoogst onhebbelijke elementen voor, dan moeten er maar wat minder opgeleid worden. Een rotte appel bederft de geheele mand (zie noot laatste blz. van dit artikel).

²⁾ Beschouwingen omtrent de eischen, aan officieren en kader te stellen, worden niet gehouden. Hieromtrent verwijs ik naar mijn artikel in „De Militaire Spectator,” Juli 1928.

Aan de eindpunten der lijnen bevinden zich monteurs, die na iedere rit de bus vluchtig nazien en kleinigheden verhelpen. Zijn er grootere defecten, dan wordt dit op een lijst aangeteekend, welke lijst na het eindigen van den dienst in de garage wordt afgegeven (1e stadium, monteurs der batterijen).

Des nachts worden de mankementen, op de lijst vermeld, door monteurs zoo goed mogelijk verholpen en de geheele bus nogmaals grondig nagezien (2e stadium, monteur van den Staf).

Blijkt echter een herstelling noodig te zijn, die te groot is, dan wordt de bus uit den dienst genomen, gaat naar de groote werkplaatsen en een reserve bus valt in (3e stadium, Parc Régional).

Aldaar heeft men dus zeer sterk gevoeld, dat vele monteurs noodig zijn, die echter de eigenlijke herstellingen niet verhelpen.

Bij ons vindt men van dit alles niets. Slechts een monteur bij den Staf, die een manusje van alles is en natuurlijk geen tijd heeft om eenige contrôle uit te oefenen. Daarom is een monteur per Schoolbatterij als contrôle-orgaan en als hulp bij de opleiding noodzakelijk.

Steeds moet deze monteur bij zijn materieel zijn. Hij is de chef van de chauffeurs; met hen zorgt hij dat het materieel des morgens marschvaardig is; met hen zorgt hij voor het goede onderhoud. Steeds is hij bij hen, iedere verrichting met het materieel geschiedt onder zijn oog.

Hij zal het zijn, die den batterijcommandant voorlicht, welke chauffeurs verwijderd zullen worden. Aan de opleiding en *verdere* opleiding van de chauffeurs werkt hij krachtadig mede.

Hij is den batterijcommandant verantwoording schuldig voor het materieel en voor voortdurende contrôle op de chauffeurs.

Hij komt tevens in vervanging van den reeds meermalen gewenschten garagechef. De monteur is echter voor zijn taak ten volle berekend, de garagechef is dit niet.

Voor onze toestanden moet overigens de gang van de herstellingen dezelfde blijven als thans het geval is; n.l. de herstellingen geschieden bij den Staf (geen 3e stadium, behalve in zeer bijzondere gevallen).

De monteur van de batterij — manoeuvres en schietoefeningen uitgezonderd — verricht dus geen herstellingen; wel verhelpt hij natuurlijk al die kleine ongemakken, die men bij het motormaterieel zoo dikwijls heeft. Hij is echter *het* middel om het motormaterieel in goeden staat te houden en tegen ontijdige slijtage en vernieling te vrijwaren.

Verricht hij behoorlijk zijn dienst, dan spaart hij het Rijk honderden guldens uit aan herstellingen, die onder zijn oog nooit hadden behoeven voor te komen.

De monteur zij een *militair element* in de batterij (in den Staf).

Den monteurs moet het dragen van burgerkleeding in dienst onvoorwaardelijk worden verboden.

Juist het gezag over de chauffeurs moet van hen uitgaan; zij moeten door een groote kennis en uitstekend militair voorbeeld den chauffeur tegen zich laten opzien.

Monteurs in burgerkleding ondermijnen de discipline.

De monteurs bij den Staf geve men een hooger rang. Hij geeft de monteurs der batterijen wederom leiding; de monteur van den Staf moet niet alleen een hoogst bekwaam vakman, maar ook zeer ontwikkeld zijn.

Boven hem vindt men dan weer den officier van speciale diensten, die met de contrôle over het geheel belast is.

Dat de monteurs der Schoolbatterijen ook onmisbaar zijn voor een goede chauffeurs-opleiding mag wel van zelf spreken.

Vindt de opleiding nog niet bij het korps plaats, dan is hij toch reeds dringend noodig.

Bovendien zal hij het toch moeten zijn, die de rijvaardigheid en kennis van officieren en kader, bij de cursussen aan de Schoolcompagnie van den Motordienst opgedaan, onderhoudt.

Nogmaals wordt er dus op aangedrongen, dat hij eveneens onmisbaar is voor de *verdere* opleiding van de chauffeurs en het beste contrôle-middel tegen vernieling van het materieel vormt.

Mijn gevolgtrekkingen zijn dan ook:

1. Uitbreiding van het aantal monteurs per korps tot een zoodanig aantal, dat per Schoolbatterij 1 monteur van lageren rang (sergeant), per Staf 1 monteur van hooger rang (sergeant-majoor of adjudant O. O.) beschikbaar is, is absoluut noodzakelijk.

2. Vervanging van de monteurs, in te deelen bij de Schoolbatterijen, door vrijwillig nadienende chauffeurs is — gezien de taak, welke van deze monteurs gevergd wordt — *uitgesloten* en leidt tot *geenerlei* verbetering van den bestaanden toestand.

3. De monteur der Schoolbatterij doet tevens kleine administratieve werkzaamheden (contrôle-boekjes).

4. Opleiding van het chauffeurs-personeel bij de korpsen zelf is uit disciplinair en ervaringsopzicht geboden, zij is het eenigste middel eenheid in de Schoolbatterij te scheppen; officieren en kader blijven door het met de opleiding in aanraking komen beter geschikt voor hun taak.

5. Krachtige tuchtmiddelen zijn van den aanvang af t.o.v. de zoo bevooroordeelde chauffeurs mogelijk en noodig. Zij moeten niet het slechtste deel, doch de *élite* van de batterij uitmaken. Lastige en slechte elementen onder hen dienen onverwijld van de opleiding te worden verwijderd.

6. Niet bij het met groot verlof gaan — of op andere tijdstippen — aan dienstplichtigen van het geheele leger vragen, of zij kunnen chauffeeën en hen daarna als militair-chauffeur indeelen.

Hierbij geven de ongunstigste elementen van de onbereden wapens zich op, teneinde gemakkelijke herhalingsoefeningen te hebben. Deze lieden werpen meestal een smet op een behoorlijk opgeleid militair

chauffeurskorps. Den buitenstaander geven zij grond voor de onderstelling, dat militaire opleiding van chauffeurs overbodig is; zij, die met hen werken moeten, komen tot de ervaring dat zij — enkele goeden natuurlijk uitgezonderd — voor alles volkomen ongeschikt zijn.

7. Moet men door een tekort aan militairechauffeurs nog op de onder 6 genoemde methode aanvullen, dan neme men allereerst grondig informaties omtrent de persoonlijkheden, waaraan men het militaire chauffeursschap „cadeau” wil doen.

Bij herhalingsoefeningen deele men deze dienstplichtigen niet in bij de treinen, waar zij volkomen verwilderen.

Men houde hen in afzonderlijk verband tezamen onder strenge tucht, teneinde hen ten minste eenigermate in hun nieuwe positie in te wijden.

Bovendien, men geve hen kleeding overeenkomstig het model, in verband met hun nieuwe indeeling voorgeschreven ¹⁾).

1) Ervaringen, dezerzijds met dergelijke chauffeurs opgedaan, waren hoogst treurig. Enkelen onder hen kenden zelfs niet chauffeeren en gaven dus heel duidelijk blijk van hun bedoelingen. Dit is met het tegenwoordige systeem van verstrekking van rijbewijzen wel te voorkomen. Niettemin zullen zij een geheel on-militairen, ja zelfs onhebbelijken troep blijven vormen. Uit hen zal de kern van chauffeurs voortkomen, die de legerleiding door sabotage vele moeilijkheden in den weg zullen leggen bij oorlog of oorlogsgevaar. Men schatte dit enorme gevaar niet te licht.

Verbetering.

In het **Naschrift** van den Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf E. H. VAN DEN AKKER in de April-aflevering 1930 is in regel 15 v.o. op blz. 188 het woord „geen” uitgevallen.

Deze regel moet luiden:

Deze hoofdofficier wil geen behoud van de leeftijdsgrens van 53-jaren.

Redactie.

Gegevens. vreemde legers. (Juni 1930.)

FRANKRIJK XXVII.

Reglementen en voorschriften.

In verband met de verschillende wijzigingen en nieuwe uitgaven van reglementen en voorschriften, volgt hieronder een opgave van eenige belangrijke, thans van kracht zijnde — of wordende — reglementen, enz., onder vermelding van het tijdstip van invoering.

A. Van algemeenen aard.

1. Instruction provisoire sur l'emploi tactique des grandes unités (6 October 1921) met 7 annexes, t.w.:

1e. Instruction provisoire sur le service en campagne (24 Juni 1929).

2e. Instruction provisoire sur l'organisation et le fonctionnement de la liaison et des transmissions (26 Mei 1923).

3e. Instruction provisoire sur l'organisation du terrain:

1re partie (12 September 1924),

2me partie (21 Januari 1926).

4e. Instruction provisoire sur la recherche et l'interprétation des renseignements (2 November 1922).

5e. Instruction générale sur l'observation (instruction provisoire) (2 November 1922).

6e. Instruction provisoire sur l'organisation des communications et des transports militaires en temps de guerre (4 Februari 1922).

7e. Instruction provisoire sur la protection contre les gaz de combat (20 October 1923).

2. Instruction sur l'organisation et le fonctionnement des états-majors en campagne (28 Mei 1924).

3. Instruction provisoire technique sur le camouflage (7 Januari 1926).

4. Instruction sur l'emploi des chars de combat (24 Januari 1929).

5. Instruction sur la protection contre les gaz de combat (à l'usage des officiers) (27 Mei 1929).

6. Instruction sur les unités d'engins d'accompagnement (moet nog verschijnen).

B. Infanterie en vechtwagens.

1. Règlement de l'Infanterie.

1re Partie (instruction technique) (1 Maart 1928),

2me Partie (combat) " " "

3me Partie (service en campagne) " " "

2. Instruction provisoire sur la pratique du tir (1 September 1920), met aanhangsel no. 1 van 1 Februari 1925.

3. Projet de règlement de manoeuvres des unités de chars légers (voorloopig alleen voor de eenheden vechtwagens bestemd).

4. Instruction sur l'emploi et la conduite du groupe cycliste (7 Augustus 1913).

5. Instruction provisoire pour les unités mitrailleuses (3 volumes) (1 October 1920).

6. Instruction provisoire sur le canon de 37 mM. Mod. 1916 T.R. (30 Mei 1916), met aanhangsel 1 April 1923.

7. Instruction sur le mortier Stokes de 81 mM. Mod. 1918 (15 April 1922), met aanhangsel 1 Augustus 1926.

N.B. Er moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid, dat deze laatste twee reglementen zullen vervallen, zoodra A6 is verschenen.

8. Instruction sur les grenades à l'usage des troupes de toutes armes (1 Januari 1923) met vier aanhangsels van 1/9—1923, 26/11—1925, 21/9—1926 en 14/10—1927.

9. Manuel du mitrailleur de terre contre avions (8 April 1924).

10. Instruction provisoire sur le fusil-mitrailleur 1924 (2 Juli 1925).

11. Instruction sur la mitrailleuse allemande Maxim et son affût (November 1915).

C. *Cavalerie.*

1. Règlement de la cavalerie:

1re Partie: Préparation technique de la cavalerie (20 September 1923).

2me. Partie: Emploi de la cavalerie au combat (20 September 1923), met annexe (12 Augustus 1920).

2. Instruction provisoire sur l'emploi et la manoeuvre des unités d'autos-mitrailleuses de cavalerie:

Tome I (1920),

Tome II (1921).

3. Instruction sur le canon de 37 mM. des autos-mitrailleuses de cavalerie (1 Mei 1924).

4. Règlement sur les mitrailleuses de cavalerie (18 Januari 1911).

D. *Artillerie.*

1. Artillerie allemande: les projectiles (1917).

2. " " " " (1919).

3. Artillerie allemande: les fusées (1918).

4. Règlement de manoeuvre de l'artillerie:

1re Partie: Titre I t/m. Titre XVIII E.

Bijv:

Titre V: Descriptions et entretien du matériel et des munitions (onderverdeeld in a, b, c, enz.) o.a.:

Va.: 75 Modèle 1897 (1 September 1922).

Vb.: 155 C. Modèle 1917 (1 September 1922).

Vc.: 105 L. Modèle 1913 (1 September 1922).

Vh.: 155 G. P. F. (1 Augustus 1923), enz.

Titre VII: Services des pièces (onderverdeeling nagenoeg als bij Titre V).

2me Partie:

L'artillerie au combat, met annexe: Service des renseignements de l'artillerie (S.R.A.) (nog niet gereed; vervangt t.z.t. „Instruction provisoire sur le service en campagne de l'artillerie (15 Juni 1919).

3me Partie:

Particularités relatives à la vie de l'artillerie en campagne (nog niet gereed).

E. Génie.

1. Règlement sur la manoeuvre et l'emploi du génie:

1re Partie: Préparation militaire et technique du génie (1re volume, 6 Juni 1927, 2me volume, 10 October 1924),

2me Partie: Rôle et emploi du génie en campagne (22 Augustus 1925).

F. Luchtvaart.

1. Règlement de manoeuvre de l'aéronautique:

1re Partie: Organisation générale en temps de paix et préparation technique (Titres I en II) (30 April 1925).

2me Partie: L'aéronautique au combat:

Livre I: Organisation de l'aéronautique aux armées (30 April 1925).

Livre II: L'aéronautique de combat (Titre I: L'aviation de chasse; Titre II: L'aviation de bombardement; beide van September 1923).

Livre III: L'aéronautique de renseignement:

Titre I: L'aviation de renseignement (23 Mei 1925).

Titre II: L'aérostation d'observation (7 April 1925).

Livre IV: La défense contre aéronefs (15 Juli 1925).

3me Partie: L'aéronautique en campagne (30 Juli 1925).

BELGIË XXXIX.

Garnizoensindeeling.

In verband met het feit, dat alle Belgische troepen uit het Bezet Gebied zijn teruggekeerd, waarbij verschillende wijzigingen in de garnizoensindeeling plaats vonden, terwijl ook enkele regimenten bij een andere divisie werden ingedeeld, is de tegenwoordige garnizoensindeeling in een bijlage aangegeven.

Organisatie.

Oorlogsorganisatie van een Belgische divisie:

Divisiestaf.

3 regimenten infanterie.

1 bataljon mitrailleurs.

1 batterij inf. geschut (Duitsche mijnwerper van 76).

1 regiment artillerie, samengesteld uit: I Afd. van 75 G. P.; II en III Afd. van 75 T.R.; IV Afd. hw. van 105 G.P. (per batterij: 4 stukken, 8 caissons, 1 caisson met bevelsmiddelen; per Afd. Staf en per batterij: 1 sectie luchtdoelmitrailleurs).

1 bataljon genie à 2 comp.

1 verkenningsescadron (escadron d'éclaireurs).

1 compagnie verbindingstroepen, samengesteld uit: 1 peloton telegrafisten en 1 peloton radiotelegrafisten.

1 verbandplaatsafdeeling (corps médical), samengesteld uit: 3 verbandplaatscomp. (comps. médicales) voor de 3 infanterieregimenten der divisie.

1 verbandplaatscomp. voor de overige eenheden der divisie.

1 res. verbandplaatscomp. (à 4 pelotons).

1 lichte ambulance (paardentractie).

1 ambulance (auto's).

1 ambulance-voertuigentrein.

1 „*Corps des transports*” (te beschouwen als Divisietrein), samengesteld uit:

1 infanterie munitie-peloton (P.M.I.) en 1 infanterie munitie-peloton op auto's (P.A.M.I.); 2 artillerie munitie-pelotons (P.M.A., 1 voor 75 en 1 voor hw. 105); 1 artillerie munitie-peloton op auto's (P.A.M.A.). Bij elk munitie-peloton een sectie mitrailleurs tegen luchtdoelen.

3 treinpelotons voor de reg. inf.

1 treinpeloton voor den div. staf.

1 treinpeloton voor levensmiddelen, enz., samengesteld uit:

1 sectie voor levensmiddelen; 1 sectie voor materieel (gasmaskers, hoefijzers, olie, enz.). Deze sectie dient tevens voor aanvoer van kleding, uitrustingstukken, enz. uit de achtergelegen magazijnen.

1 postsectie.

1 sectie luchtdoelmitrailleurs.

1 Genie-park, samengesteld uit:

1 sectie à 4 voertuigen (paardentractie) met klein brugmaterieel: 80 M. loopbrug op waterdichte zakken.

1 autosectie: 6 gereedschapsauto's, 1 auto met camouflagemiddelen, 2 auto's met verdedigingsmiddelen; 1 auto met gereedschap voor brugbouw (bijv. heimachines);

1 auto met springmiddelen; 1 sectie luchtdoelmitrailleurs.

1 auto-bagagepeloton (verzamelt de bagage-auto's der eenheden, t.w.:

1 sectie per inf. regiment en 1 sectie voor de overige eenheden der divisie).

1 sectie luchtdoelmitrailleurs.

1 rijdende werkplaats voor herstelling van auto's, rijwielen en motoren.

1 trein voor den gezondheidsdienst, samengesteld uit: 1 peloton (paardentractie) en 1 peloton (auto's). Deze zijn meestal verdeeld over de eenheden.

1 veterinaire sectie.

1 autopeloton voor materieelvervoer à 15 auto's (geschikt voor vervoer van manschappen).

De divisietrein (Corps de Transport de D.I. = C.T./D.I.) wordt onderverdeeld in:

Een gevechtstrein (paardentractie) van 150 voertuigen.

Een gevechtstrein (auto's) van 183 auto's.

Een treinpeloton voor de artillerie van 41 voertuigen.

Een bagagetrein van 71 voertuigen.

Een of meer treinafdeelingen voor levensmiddelen.

Oefeningen.

Tot de belangrijke oefeningen, welke in 1930 worden gehouden, behooren de schietoefeningen en manoeuvres:

In het kamp te Beverlo.

II L.K.

Regimenten Infanterie: 10 April—22 en 23 Mei.

Herhalingsoefeningen: 11 April—22 Mei.

Cav. Korps: 24 Mei—5 en 7 Juli.

Herhalingsoefeningen 26 Mei—5 Juli.

I L.K.

Regimenten Infanterie 8 Juli—19 en 20 Augustus.

Herhalingsoefeningen 9 Juli—19 Augustus.

III L.K.

Regimenten Infanterie 21 Augustus—2 en 3 October.

Herhalingsoefeningen 22 Augustus—2 October.

In het kamp te Elsenborn.

Artillerie II L.K. 10 April—6 Mei.

Artillerie Cav. Korps 7 Mei—24 Mei.

Reg. Vesting Artillerie 18 Juni—5 Juli.

Artillerie I L.K. 8 Juli—2 Augustus.

Artillerie III L.K. 21 Augustus—16 September.

Brigade Legerartillerie 18 September—9 October.

Inhoud Tijdschriften (N. O. I.)

Ind. Mil. Tijdschrift. *Februari 1930*. Kapitein-vliegenier C. C. KÜPFER opent het nummer met een belangwekkend artikel, getiteld „Camouflage tegen waarneming uit de lucht”. Naar aanleiding van eene beschouwing uit de lucht van eene volledig gecamoufleerde stelling, komt S. — na de bekende hoofdregels voor de vermoffeling nog eens te hebben opgesomd — tot de kern van de zaak, n.l.: in welk opzicht verschilt de beeldindruk, welken de waarnemer uit de lucht verkrijgt (met oog of gevoelige plaat) van dien, welken de waarnemer op den grond krijgt. Eerstgenoemde verkrijgt in het algemeen „verticaal inzicht, op grooten afstand”, laatstgenoemde „horizontaal inzicht, op korten afstand”.

Na deze kern nader te hebben uitgewerkt, geeft S. dan nog — wat hij noemt — eenige suggesties voor de vermoffeling van de Indische vliegvelden. Vooral de suggestie betreffende de nabootsing van de „galangans” lijkt ons alleszins de moeite van eene deugdelijke beproeving waard.

Dr. VAN GIFFEN, L. J. M. KOREMANS en J. F. VAN KERVEL, allen bekende schrijvers over strijdgassen en gasmaskers, hebben zich vereenigd tot een driemanschap, dat ten strijde trekt tegen het artikel van den heer AL in het Januari-nummer. Een elf-tal door laatstgenoemden schrijver getrokken conclusies worden achtereenvolgens in beschouwing genomen en — waar noodig — afdoende weerlegd.

In elk geval kunnen de lezers uit het artikel opmaken, dat het gasmaskervraagstuk voor de tropen op afdoende wijze schijnt te zijn opgelost.

Kapitein P. G. MANTEL bespreekt „Directe en indirecte richting bij mitrailleurs”, naar aanleiding van de mitrailleur-artikelen van Kap. VAN MOURIK (zie afleveringen 1929, nos. 6, 7 en 8). Het gaat hier niet om de tactische toepassing van beide richtwijzen, doch wel om scherpe definities te geven van wat directe en wat indirecte richting voor mitrailleurs is. Waarbij S. dan ten slotte de tactiek nog even aanroert en — naar onze meening terecht — er op wijst, dat onze mitrailleurs wel in hoofdzaak directe richtwijzen zullen moeten toepassen en voor ingewikkelde indirecte richtmethoden ook niet zijn uitgerust.

Majoor VAN GOOR volgt met een artikel over „Artillerie-vuur op groote afstanden”. Het wil ons voorkomen, dat S. het artikel eenvoudig genoeg gehouden heeft om ook door niet-artilleristen geheel gewaardeerd te worden.

In *Kampioenschap Dienstrijpaarden 1929* wordt een overzicht gegeven van de daarbij gestelde eischen en van de bereikte resultaten.

Luitenant VAN SWIETEN geeft in „De infanterie-centraal-schakelaar”

de nadeelen aan, waarmede het bekende systeem behept is (zie aflevering 1929, no. 12) en hoe deze kunnen worden uit den weg geruimd.

Kap. Ir. DE BLIECK vervolgt zijn rondgang door de fabriek (A.C.W.) en bespreekt thans de „bankwerkerij”, waartoe ook behooren de „laserij, de plaatwerkerij en de harderij”.

De Redactie neemt ten slotte uit het Mil. Wochenblatt de moderne infanterie-organisatie over en vervolgt het uittreksel uit de Nederlandsche „Leidraad voor de bevelvoering, enz.”.

Tijdschrift-overzichten besluiten het nummer.

S.

Ind. Mil. Tijdschrift. *Maart 1930. In Memoriam G. C. E. VAN DAALEN*, in leven Luitenant-Generaal b.d., Oud-Commandant van het Leger in Ned. Indië, Commandeur in de Militaire Willemsorde.

Na een redactioneele bijdrage, waarin Generaal VAN DAALEN's buitengewone militaire loopbaan wordt geschetst, volgt een door H. F. A. geschreven korte herdenkingsbijdrage, waarin enkele markante eigenschappen van den Generaal nog weer eens in onze herinnering worden teruggeroepen.

In Memoriam J. HOSTE, 1e Luitenant-vliegenier, die bij een vliegongeval te Kalidjati het leven liet.

Majoor VAN GOOR opent met een artikel „Samenwerking tusschen infanterie en artillerie”, dat — hoewel geen nieuwe gezichtspunten worden geopend — toch weer eens een duidelijk overzicht geeft van dit veel besproken vraagstuk.

Kapitein N. L. W. VAN STRATEN volgt met een artikel over hetzelfde onderwerp als het voorafgaande, n.l. „De samenwerking tusschen infanterie en artillerie”. Behandelde Majoor VAN GOOR het vraagstuk meer theoretisch, kapitein V. STR. tracht door het aangeven van uitvoeringsdetails de *beoefening der samenwerking* op den voorgrond te brengen. Zijn artikel kan dan ook als een welkome aanvulling op het voorafgaande worden beschouwd.

A. J. B. behandelt de „Motoriseering van verplegingsvoertuigen”. S. geeft een kort overzicht van het behandelde in de bekende lezing in Krijgswetenschappen door Kap. POLIS, met vermelding van de door den toenmaligen Overste VAN ERMEL SCHERER tegen de gepropageerde motoriseering aangevoerde ernstige bezwaren. Ook naar de meening van A. J. B. hebben wij verplegingsvoertuigen noodig, welke den troep *overal* kunnen volgen. Verwachtten wij nu, dat S. zou besluiten met zijne bewondering te uiten voor onze organisatie, waarbij de auto's van den autotrein den veelal grooten afstand van het spoorwegaanvoerstation naar de hoofdverstrekkingsplaats(en) overbruggen, terwijl daarna de karrentreinen het dikwijls moeilijk berijdbare traject van de hoofdverstrekkingsplaats naar den troep voor hunne rekening krijgen, zoo zijn wij hierin teleurgesteld.

S. propageert namelijk de vervanging van onze door paarden getrokken troepentreinvoertuigen door motordriewielers (dus zowel keuken-

filterwagens en levensmiddelenkarren, als munitiekarren, km.-karren, bagagekarren en veldzakkenkarren) en acht daardoor de bewegingsvrijheid van den troep belangrijk verhoogd.

Wij zijn in 't algemeen van meening, dat buiten de verharde wegen de motordriewieler minder beweegbaar is dan de treinkar met twee paarden. Maar dat in 't bijzonder de motordriewieler ook bruikbaar zoude zijn voor de vervanging van de km.-karren (uit het strijdende gedeelte van de infanterie-compagnieën) en van munitiekarren en veldzakkenkarren (uit de gevechtstreinen) moeten wij bepaald ontkennen. Niet alleen dat de verschillende marschsnelheid van infanterist en motordriewieler een gezamenlijk marcheeren zou uitsluiten, maar ook omdat dan de *trekpaarden met draagtrektuig* van die karren, welke het laatste (moeilijkste) vervoer van de munitie op het gevechtveld hebben te volbrengen, niet meer beschikbaar zouden zijn.

(In hoeverre het aantal beschikbare motordriewielers op Java en het benodigde aantal voertuigen van dat type de uitvoering van het plan mogelijk zouden maken, is een vraag, welke wij althans voorloopig ontkennend meenen te kunnen beantwoorden).

Slechts voor één onderdeel zouden wij een uitzondering willen maken, n.l. voor de wielrijdercompagnieën, welke uiteraard toch al sterk aan de wegen gebonden zijn, maar bovendien door het nauwe verband, waarin zij dikwijls met de cavalerie zullen optreden, bij deze laatste sterk in beweegbaarheid zullen achterstaan, omdat de cavalerie *wel* een gemotoriseerden trein heeft.

Kapitein G. F. V. GONSENSON behandelt „De periode der klewangaanvallen en hoe deze door te komen”. Het is goed, dat ervaren Atjeh-officieren deze moeilijke materie van tijd tot tijd weder eens behandelen, teneinde te voorkomen, dat onze met zoo veel moeite en opofferingen verkregen ervaringen in het vergeetboek geraken.

Kap. Ir. DE BLIECK vervolgt zijn rondgang door de fabriek (A.C.W.) met eene beschrijving van de „Geschutherstelwerkplaats” en van de „Draaierij”.

Luitenant ROELEN antwoordt in „De infanterie-schakelaar” op de aanmerkingen van Luit. VAN SWIETEN (zie aflevering Febr. 1930).

Tijdschrift-overzichten besluiten het nummer.

S.

Ind. Mil. Tijdschrift. *April 1930*. Het nummer is geheel gewijd aan het Korps Marechaussee, welks 40-jarig jubileum op 2 April 1930 met zooveel luister op Atjeh en elders werd gevierd en waarbij het door Hare Majesteit de Koningin aan het Korps geschonken vaandel werd uitgereikt.

Fraaie reproducties van vaandel en oorkonde zijn bijgevoegd.

S.

Boekbespreking.

De Motorordonnans, bewerkt door P. J. ERKENS, Res.-Kap. v. sp.d., Districtscommandant V.L.S.K. Motordienst. N.V. VAN LINDERT'S DRUKKERIJ, *Cuyk*.

Een handige gids in zakformaat, inhoudende „Zijn Verplichtingen” en verschillende gegevens betreffende de organisatie van het veldleger en andere nuttige zaken.

Een drietal blanco bladzijden bieden ruimte voor het maken van aantekeningen.

C.

Tactisch applicatorische studiën, door Jhr. J. TH. ALTING VON GEUSAU, Majoor der Artillerie. II. De aanval. DE GEBROEDERS VAN CLEEF. 's-Gravenhage, 1930.

We twijfelen niet, of deze tactisch-applicatorische studie van den oud-leeraar H.K.S. zal haar weg vinden naar de studietafel van hen — zoowel reserve- als beroepsofficieren —, die hun tactische inzichten willen verdiepen of zich een betere bevelstechniek eigen maken. Aan deze wenschen toch voldoet de studie.

De schrijver geeft volledig uitgewerkte aanvalsbevelen van den Commandant van een Leger, D.G., Div. en Reg.; voorts artilleriebevelen, verbindingsbevelen, enz.

De besprekingen, welke schrijver naar aanleiding van de bevelen laat volgen, de overwegingen, die aan sommige bevelen of besluiten voorafgaan, zijn zeer leerzaam; zij dwingen den lezer de kaart te bestudeeren en brengen hem tot een stilzwijgende gedachtenwisseling met den schrijver of tot overeenstemming in tactische aangelegenheden.

Om der kosten wille werd wederom gewerkt op de ongekleurde stafkaart en koos de schrijver een blad dier kaart, dat door de lezers van Deel I toch reeds was aangeschaft.

O.

Ter aankondiging ontvangen.

Österreich-Ungarns letzter Krieg 1914—1918. Herausgegeben vom österreichischen Bundesministerium für Heereswesen und vom Kriegsarchiv. Erster Band. Das Kriegsjahr 1914. *Wien*, 1929. Verlag der militärwissenschaftlichen Mitteilungen. Prijs RM. 29,—.
